A testnevelés tanítása

A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTÉRIUM MÓDSZERTANI FOLYÓIRATA
V. ÉVFOLYAM
1969.

4.

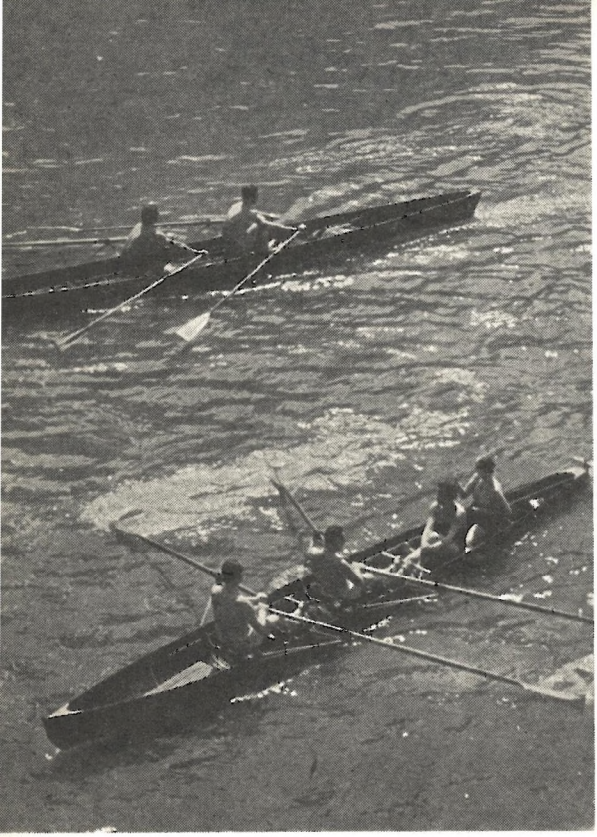

Bognár Károly felvétele

A testnevelés tanítása

Szerkesztő
Burka Endre

Szerkesztő bizottság
Beke Mártonné
Bellay Lászlóné
dr. Kálmánchey Zoltán
Nyiri János
Paku Ernő
Raffel Zoltán
Sós István
dr. Székely Gabriella
Takács Ferenc

E számunk munkatársai: Dr. Bakonyi Ferenc TFKI osztályvezető, Budapest, *Békefi László* tanár, Budapest, *Fertői Pál* szakfelügyelő, Kaposvár, *Ginder Katalin* tanárnő, Pécs, *Kobela Lehelné* MTS OT munkatársa, Budapest, *Dr. Nagy György* főiskolai adjunktus, Budapest, *Nyiri János* MM főelőadó, Budapest, *Sós István* MTS OT csoportvezető, Budapest, *Takács Ferenc* főiskolai adjunktus, Budapest.

Megjelenik évente hatszor

TARTALOM

Nyiri János: Az iskolai testnevelés helyzete, feladatai az alapdokumentumok vizsgálata alapján 97

Sós István: A középfokú iskolai sport új és megújuló feladatai 101

Dr. Nagy György: A motiválás és igénykeltés problémája a testnevelésben 103

Dr. Bakonyi Ferenc: A tanulók testneveléssel kapcsolatos szemléletének érzelmi gyökerei 110

Békefi László: Tapasztalatból — őszintén — a testnevelésről 117

Fertői Pál: Tömegsport-foglalkozás a középiskolában 119

Kobela Lehelné: Így is lehet 123

Ginder Katalin: Testnevelés és sport a gyógyítás szolgálatában (II) 125

Szerkesztőség: Budapest, VII., Gorkij fasor 17—21. OPI Testnevelési Tanszék.—Telefon: 228-203, 228-238, 228-609, 108-as mellék. — Kiadja a Tankönyvkiadó, Budapest, V., Szalai u. 10—14. — A kiadásért felelős: dr. Vágvölgyi Tibor igazgató. — Terjeszti a Magyar Posta. — Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI. Budapest, V., József nádor tér 1. sz.) közvetlenül vagy csekkbefizetési lapon (csekkszámlaszám: egyéni 61.256, közületi 61.066), valamint átutalással a KHI. MNB. 8. sz. egyszámlájára. Előfizetési díj egész évre: 14,40 Ft. — Egyes példányok beszerezhetők a Budapest, V., Bajcsy-Zsilinszky út 76. sz. alatti hírlapboltban. Példányonkénti eladási ár: 2,40 Ft.

69.2669 Egyetemi Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Janka Gyula igazgató

Az iskolai testnevelés helyzete, feladatai az alapdokumentumok vizsgálata alapján

NYIRI JÁNOS

Az iskolai testnevelésről készített elemzés ismertetése előtt hangsúlyozni kell azt a tényt, hogy a tárgy sajátos jellegéből adódóan, a tanítási eredményeket nagymértékben befolyásoló tanítási feltételeknek (személyi, létesítményi, felszerelési stb.) még egy városon, községen belüli nagyfokú különbözősége miatt a megállapítások csak differenciáltan értékelhetők. Az általánosítás csak a körülbelül azonos tanítási feltételekkel rendelkező iskolák vonatkozásában helytálló.

I. *Az alapdokumentumok végrehajtásának tapasztalatai*

Az általános iskola 1—4. osztályában az alapvető testi képességek fejlesztése nem történik tudatosan — bár nevelőink igyekeznek követni a tantervi koncepciót (játékosság). Az életkori sajátosságoknak megfelelő játékok nem csupán pillanatnyi örömszerzést kell hogy nyújtsanak a gyermekeknek, hanem — eszközjelleggel — azt a célt is szolgálják, hogy a gyermekek az egyszerű mozgások és feladatok megoldásában alapvető jártasságokat és készségeket is elsajátítsanak. A gyermekek azonban még a 3—4. osztályban is legfeljebb az ismeret fokáig jutnak el.

Ennek a hiányosságnak igen sok összetevője van. Egyik az osztály foglalkoztatási formája. A legtöbb nevelő a tanítási anyag feldolgozásában csupán az együttes osztályfoglalkozás formáját alkalmazza. Ez pedig a tanítási eredményesség szempontjából eleve csökkentett hatásfokú. Meg kell állapítanunk azonban, hogy az utóbbi években e téren számottevő a fejlődés. Ma már egyre több nevelő vállalkozik (a továbbképzés eredményeként) a tanítási anyag csoport- és csapatfoglalkoztatás keretében való feldolgozására. Bár a tanterv az 1—2. osztályban teljesen játékközpontú, a nevelők mégsem játszatnak eleget a tanulókkal. Előfordul az a nagyon helytelen eljárás is, hogy a játékokhoz a tanulók csak az egyes gyakorlatok végzésében tanúsított rend és fegyelem jutalmául juthatnak. Találkozunk az ellenkező véglettel is, amikor a nevelő — bár jó szándékú — egy-egy órára túl sok játékot tervez, és éppen a túlzsúfoltság miatt a játékkal elérhető alapkészség fejlesztése lelassul, vagy nem válik tudatossá. A labdajátékokkal fejleszthető cselekvésgyorsaság és ügyességfejlesztés az 1—4. osztályban kevésbé kiaknázott, inkább spontán, mint tudatos.

Tantervi fogyatékosság, hogy a tanterv az alsó tagozat számára viszonylag kevés játékot ír elő. Ha a nevelő csak ezeket alkalmazza, hamar megunják a gyermekek. Az 5. osztály tantervi anyagának „szellős" volta lehetővé teszi, hogy a labdajátékokban elmaradt tanulók behozhatják hiányos ismereteiket. Ez mindenképpen szükséges, mert a 6. osztályban már egy sportjáték oktatása is megkezdődik. Az elmulasztottak pótlása azonban igen sok labdás foglalkoztatás beiktatását igényli, s ez csak valami más tantervi anyagrész rovására történhet. A tantervi anyag feldolgozásában a nevelők inkább a tantervben megjelölt végcél többszöri begyakoroltatását végzik, mint a gyakorlatanyag változatos, sokféle formáit. Általános hiányosság — még a jó szaknevelőknél is — a kevés változatosság. A kézikönyvekben közölt sémák számtalanszor ismétlődnek az óravezetésben, a tananyag feldolgozásában. Az előkészítő anyag, amelynek nagyon színesnek, változatosnak kellene lennie, csupán néhány gyakorlatra korlátozódik, pedig a gyakorlatanyag változatossága, a sokoldalú feladatok nagymértékben hozzájárulhatnának a tanulók

fizikai képességeinek fejlesztéséhez, és ugyanakkor pszichikailag is biztosítható a jó hangulat.

További hiányosság az is, hogy a tanítási anyag feldolgozásában alkalmazott módszerek egész évben ugyanazok. A komplex feladatok megvalósítására az egyoldalú, mindig azonos foglalkozási forma ma már nem elegendő. A korszerű oktatás, képzés, nevelés feladatait kizárólag az osztályfoglalkoztatás formájával nem lehet eredményesen megoldani. A reformtanterv bevezetését követően, az alsó tagozaton — az ismeretanyag feldolgozásában a jártasságok és készségek kialakítására való törekvés mellett — nevelőink a tanulók testi képességeit nem tudták megfelelő mértékben fejleszteni. Az 5. osztályban a szakrendszerű oktatásra való áttéréskor lényegében a szaktanároknak — az előírt tantervi anyag elsajátíthatósága érdekében — igen sok hiányosságot kell pótolniuk. A hiányos előképzettséggel számol a tanterv is, de annak mértéke nagyon széles skálán mozog. A tanterv „szellős" anyaga az 5. osztályban lehetővé teszi — megfelelő tanítási feltételek esetén — az elmaradás behozatalát. Ahol ez tervszerűen megvalósul, ott az 5. osztályos tanulók a tanítási év végén mind a mozgáskészség, mind a testi képességek fejlettségében elérik a kívánt szintet. A 6. osztályban az életkori szakaszból adódó, nagyon differenciált alkati különbségek miatt, különösen leányoknál, sok gondot okoz a tantervben való egységes előrehaladás. A 7—8. osztályban az egyéni alkati differenciálódás még fokozódik. Ezért a teljesítőképesség stagnál, sőt ahol a koedukált osztályok óráit együtt tartják, visszafejlődik.

II. *A tanítás hatásfoka*

(Jártasságok és készségek kialakítása, a képességek fejlesztése)

Az egyszerű mozgásos feladatok megoldásában elért eredmények színvonala az 1—2. osztályban a szakmódszertani ismeretek hiánya miatt — a készségfejlesztés alacsony szintjén mozog. A 3—4. osztály mozgásanyagában szereplő alapmozgások fejlesztésének eredményessége, szakos tanítás esetén a készség szintje fölött van, osztálytanító munkájában alatta.

Az 1—2. osztályban a tanítás központjában a játékok állanak. Az alapkészségek fejlesztése elsősorban a játékokkal szoros kapcsolatban valósulhat meg. Bár a nevelők — mint már említettük — a tantervben előírt játékokat játszatják, mégis gyakran nem érvényesül a szakmai követelmény. Ennek oka az, hogy a játékok által történt készségfejlesztést háttérbe szorítja a gyermekek életkori sajátosságait kielégíteni akaró nevelői tevékenység. Bár ezekben a játékokban igen sok pozitív nevelési tendencia jut érvényre — becsületesség, szabályok betartása, egymás segítése stb. —, a képzési feladat akaratlanul is háttérbe szorul.

A 3—4. osztályban a futásgyakorlatok megfelelő arányban szerepelnek. A gyorsfutó-versengések, valamint az akadályfutások jó előkészítői a felső tagozati képzésnek. Hasonló eredményességet tapasztalhatunk a támaszugrásokban és függésgyakorlatokban. Az atletikus jellegű mozgások — távol-, magasugrás, dobásgyakorlatok — előkészítése nem kielégítő különösen a leányok vonatkozásában.

Az 5—8. osztályban az egyes testgyakorlati ágak tantervi és utasítási előírásainak megvalósításában általánosítható tapasztalatok:

a) *Torna*

A tornatermes iskolákban a talajgyakorlati elemek többségét a tanulók 70%-a helyesen hajtja végre. A tantervi anyag egyes elemei a legkülönbözőbb variációkban jelentkeznek problémaként. Ezekből a tantervi anyag helyességére vagy helytelenségére nem lehet következtetni.

Az összefüggő gyakorlatok teljesítményei az 5. osztályban 80—90%-ban megfelelnek a tantervi kívánalmaknak. A 6. osztályban a leányok 70%-a még képes tartani az előző osztály teljesít-

ményszintjét, de a fiúknál már kb. 50%-ra csökken a teljesítmény. De ez nem általánosítható (az akcelerált gyermekek száma és az akcelráció foka egy egy osztályon belül is nagymértékben változik).

A 7—8. osztályban egyre nőnek a követelmények. Az új, a már feltételezetten ismert régi elemekre épülő anyag elsajátításában jelentkező sikertelenségek mindjobban kihatnak az összefüggő talajgyakorlatokra is. A tanulók 60—65%-a már csak zökkenőkkel, a biztonság hiányával tudja elvégezni gyakorlatát.

A tornateremmel nem rendelkező iskolákban többnyire csak a gyakorlatelemek oktatásának próbálkozása folyik. A gerendagyakorlatok ismeretében és helyes végrehajtásában — ugyancsak az 5—6. osztály jó teljesítménye után — jelentős visszaesés tapasztalható. A 7—8. osztályban még a gerendával ellátott iskolákban is csak a tanulók 30—40%-a képes elfogadható összefüggő gyakorlatot bemutatni.

A támaszugrások kedveltebbek és tanításuk is eredményesebb, a tanulók 70%-a sikeresen végrehajtja.

b) *Atlétika*

A futások tanításánál a tantervi előírásokat, különösen a gyorsfutás gyakorlatát, helyesen és gyakran alkalmazzák nevelőink. A futótechnika fejlesztése azonban nem kielégítő. Az ugrások tanítását a szakos nevelők általában osztályonként differenciált részfeladatokkal végzik, a nem szakos nevelőknél a távolugrásnál az 5—6. és 7—8. osztály mozgástechnikai követelményei a két-két évfolyamban többnyire azonosak, a magasugrásnál még inkább elnagyoltak. A nem szakos nevelőknél különösen a 8. osztály követelménye, a gazdaságos légmunka oktatása okoz problémát. Az ugrások osztályonkénti anyagában a koncentrációt így csak a szakos nevelőknél tapasztalhatjuk.

A dobások oktatásában a fiúknál nincs különösebb probléma. A leányoknál viszont a távolba hajítás, általában a hajítás mozgáskivitelezése a legnehezebben tanítható anyagrész.

c) *Játék*

A tantervi játékok egy részét a nevelők — elavultságra hivatkozva — elhagyják. A nevelők csak azokat a játékokat alkalmazzák rendszeresen, amelyek alkalmasak (a nevelők egyéni véleménye szerint) a sportjátékok előkészítésére, a technikai elemek, a taktikai feladatok előkészítő gyakorlására. A sor- és váltóversenyeket szívesen és gyakran alkalmazzák mind a három testgyakorlati ág gyakorlatanyagához kapcsolva, de a legtöbbször a technikai előképzés, valamint a képességfejlesztés céljából.

Feladatok

1. Tapasztalataink szerint a nevelők a tanterv anyagát ismerik, de az utasítást nem, vagy csak felületesen. A hiányos és felületes ismeretekből adódik a tantervi koncepció meg nem értése. Ezért alapvető és elsődleges feladat a kiadott, érvényes tantervi dokumentumok teljes ismerete.

2. Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani az általános iskola első osztályainak testnevelési óráira. Az óvodában a gyermekek megszeretik a testnevelést. Szeretik, és örömmel vesznek részt a testnevelési órákon (számukra még ismeretlen fogalom a felmentés), de helyrehozhatatlan törést okoz számukra az óra elmaradása vagy rossz szervezése.

3. Az általános iskola alsó tagozatán a kisszakaszos rendszer a testnevelésben is pozitív eredményekhez vezet, de helytelen, ha a nevelők nem tájékozottak az előző, illetve következő szakasz követelményeiben.

4. Az alsó tagozatos osztályokban is legyen pedagógiai értéke a testnevelési osztályzatnak. Nagyon helytelen az a gyakorlat, hogy a testnevelési osztályzatot az átlagosztályzat alapján, mechanikusan adják a nevelők.

5. A tantervi anyag kiválasztásának felelőssége. Az alternatív tanítási anyag kivá-

lasztásában csak a tanítási feltétel hiánya lehet az egyetlen meghatározó tényező. A választott tantervi anyag feldolgozásában hangsúlyozott szerepe van az oktatás módszerének. Nagyobb a nevelő önállósága, de nagyobb a felelőssége is.

6. Az eddiginél nagyobb mértékben törekedjenek a nevelők a tanítási anyag feldolgozásában az alkalmazott foglalkoztatási formák változatosságaira.

7. A tanítási anyag feldolgozása során, a motiváció tudatos, kedvező formálása mellett, az oktatás módszereiben az *értelmén alapuló* tanulásnak nagyobb szerepet és jelentőséget kell tulajdonítani.

8. Átgondolt figyelemmel kell biztosítani a tanulói tevékenység gazdaságosságát, az idő kihasználását, az optimális terhelés lehetőségeinek megszervezését és a sokoldalú mozgásműveltség elősegítését.

9. Nagy körültekintéssel kell megtervezni a tanítási év teljes anyagát, melyben kifejezésre kell juttatni a tanítási év különböző ciklusainak (tanév eleji, téli, tavaszi időszak) sajátos feladatait.

10. A tanulók értékelésében (osztályzásában) a tantervi utasításban meghatározott elvek minden testnevelést tanító nevelő számára kötelezők (a nem testnevelés szakosak számára is). Az érdemjegy helyességének megállapításáért az osztályfőnök és az igazgató egyaránt felelős (a tantervi utasítás figyelembevételével).

11. A frissítő testnevelési percek elterjedését szorgalmazni kell. A legalkalmasabb formát az iskola adottságai határozzák meg.

12. Törekedni kell arra, hogy a testnevelési órákat — amikor csak lehet — a szabadban tartsák.

13. Az órarend összeállításánál lehetőség szerint ügyelni kell arra, különösen az általános iskolákban, hogy egy-egy tanítási órán ne legyen 3—4 osztálynak testnevelési órája (az alsó tagozatot is figyelembe kell venni).

14. A tanmenetek összeállításakor jusson kifejezésre a Nevelési Terv megvalósítható feladatainak betervezése és a honvédelmi ismeretekből adódó oktatási és nevelési feladatok megtervezése.

15. A tantervekben meghatározott, az egyes testgyakorlati ágakra előírt követelményeket az ellenőrzés gondosan kísérje figyelemmel.

16. A testi nevelés összetett feladataiban a testnevelés tantárgynak döntő és meghatározó szerepe van, de nem kizárólagos. Ezért a testi nevelés feladataiban részt kell vállalnia az iskola egész oktató-nevelő munkájának. Az iskolai munkatervben tehát kapjon helyet a testi nevelés is.

17. Az új tantervek alapján készített tanmenetek elkészítésének határideje a tanterv kézhezvételétől számított egy hónap.

18. Az 1969/70. tanév legfontosabb feladata az *új tantervek koncepciójának megismerése és a gyakorlatban való zökkenőmentes érvényesítése.*

● Futhat-e iskoláskorú gyermek hosszabb távokon?

Fiatalkorúak állóképességi edzése az utóbbi időben nagymértékben felkeltette a szakemberek figyelmét. Ennek kapcsán éles vita is alakult ki. A szakmai közvéleményben általános az a felfogás, hogy az állóképességet kívánó kitartó futások károsak a gyermek szervezetére. Ezt a nézetet vallja még ma is sok szakember, a viták is ezért élesedtek ki. Számos edző, orvos és pedagógus úgy véli, hogy a tanulókat elsősorban gyorsasági gyakorlatokkal kell foglalkoztatni, mivel ez nem káros, és egyébként is ez iránt jobban van hajlamuk. De valóban így van-e?

A Testnevelés Tanításában két alkalommal is közöltünk ezzel kapcsolatban kísérletet, véleményeket (dr. Bakonyi Ferenc: „Újabb szempontok a tanulók állóképességének fejlesztéséhez" c. cikke az 1966. évi 5. számban, „Az iskoláskorúak állóképességéről" c. cikkismertetés pedig az 1967. évi 6. számban jelent meg). Az új általános iskolai tantervek jobban előtérbe helyezik a futó-álló képesség fejlesztését, éppen a kedvező nemzetközi tapasztalatok alapján. Nagyon hasznos lenne, ha ennek alapján megfontolt és széles körű tapasztalatgyűjtés indulna meg. Kérjük a kedves kollégákat, hogy írják meg tapasztalataikat, véleményüket: pro és kontra!

A középfokú iskolai sport új és megújuló feladatai

SÓS ISTVÁN

Az új tanév általában új feladatokat is jelent. Ilyen új feladatok jelentkeznek a középfokú iskolai sportban a most induló tanévben. Az évi feladatokat az iskolai sportegyesületek közvetlenül az MTS megyei (budapesti) tanácsaitól kapják meg. A feladatokat azonban az MTS Országos Tanácsában tartott értekezlet hagyta jóvá, és ennek alapján a fontosabb új feladatokat az alábbiakban foglalhatjuk össze.

Felszabadulási évforduló

Felszabadulásunk 25 éves évfordulója alkalmából megrendezésre kerülő jubileumi testnevelési és sporteseményekről az MTS Országos Elnöksége külön határozatot hozott. A határozat értelmében 1970. március 15-e és augusztus 20-a között jubileumi testnevelési és sporteseményeket kell rendezni.

A rendezvények célja, hogy lehetőséget nyújtsanak a sportolók széles körének, valamint a testnevelést, sportot kedvelők milliós táborának a felszabadulás méltó megünneplésére.

A határozat értelmében a jubileumi testnevelési és sportesemények kiterjednek a sportszervezetek ünnepi megemlékezéseire, sportkiállításokra, dísztornákra, a III. OSN tömegakcióira, sportági rendezvényekre és sportünnepélyekre, valamint a népszerű sportágak kiemelkedő hazai és nemzetközi versenyeire.

A középiskolai és szakmunkásképző iskolai sportegyesületek szervezzenek osztályok közötti háziversenyeket, valamint a területi és országos középfokú tanintézeti bajnokságban minél nagyobb számban vegyenek részt, sportnapokkal, dísztornákkal, honvédelmi tömegversenyekkel tegyék színessé az évforduló helyi eseményeit.

A programok összeállításakor és megvalósításakor a sportegyesületek érvényesítsék a nagyfokú helyi kezdeményezéseket és aktivitást, s az igényeknek és a hagyományoknak messzemenő figyelembevételével rendezzék meg a versenyeket.

A tanulóifjúság minél nagyobb számban kapcsolódjék be a jubileumi jelvényszerző versenyekbe, és tegyenek eleget a kiírás követelményeinek.

A középfokú iskolai sportegyesületek kövessenek el mindent, hogy a középfokú iskolai tanulók közel félmilliós tábora méltóképpen vegye ki részét a jubileumi sportrendezvényekből, és a tanulóifjúság nagyfokú aktivizálásával tegyék emlékezetessé történelmünk e nevezetes évfordulóját.

Az országos bajnokságok számának bővülése

Az 1969—70. tanévben az országos bajnokság a kézilabdával és a röplabdával bővül. A bővítés újabb feladatokat jelent mind az illetékes irányító, lebonyolító szerveknek, mind az iskolai sportegyesületeknek. A bővítésre elsősorban az iskolák kérésére került sor. Most az iskolákon a sor, hogy éljenek az alkalmakkal, és újabb tömegeket kapcsoljanak be az országos bajnokságért folyó küzdelmekbe.

Az iskolai szakosztályok feladata, hogy a tanulókat jól felkészítsék a versenyekre, és ezáltal a szakmai színvonal is emelkedjék. A röplabdázás még nem ölt tömegességet középfokú iskoláinkban, ezért a szakmai munka megkönnyítésére adta ki az MTS a Röplabda az iskolában című kiadványt, amelyet az érdekelt iskolák az MTS megyei (budapesti) tanácsaitól meg is kaptak. A kézilabdázás egyik legnépszerűbb sportág középfokú iskoláinkban, ezért indokolt e sportágat is beiktatni az országos bajnokságok versenyrendszerébe.

Sportegyesületek közti pontverseny beindítása

Ez már több megyében és Budapesten meghonosodott, ebben a tanévben azonban minden megye meghirdeti a középfokú tanintézeti sportegyesületek tevékenységének értékelését. Ebben a kérdésben tartott országos értekezlet azt javasolta, hogy ebben a tanévben — az MTS Tömegtestnevelési és Sportosztálya által összeállított elvek alapján — minden megye (Budapest) a sajátos helyzetét figyelembe véve írja ki a versenyt. Ezért az iskolák az erre vonatkozó tudnivalókat szintén az MTS megyei (budapesti) tanácsaitól közvetlenül kapják meg.

Ezért előfordulhat, hogy megyénként eltérőek lesznek a versenykiírás egyes pontjai. Néhány év tapasztalatainak összegyűjtése után kerülhet sor az egész országra érvényes egységes elvek kidolgozására és bevezetésére.

Az iskolai sportegyesületek közti verseny: pontverseny, azaz minden jelentősebb eseményt pontokkal kell értékelni, illetve a résztvevők számát vagy az elért helyezést meg kell szorozni az adott szorzószámmal. Az év végi összpontok számát 100-zal kell szorozni, és el kell osztani az iskola tanulóinak létszámával. A kapott eredmény jelenti az iskola sporttevékenységének tanévi ponteredményét. Az értélés az ún. Önértékelő lapon történik, amelyet az igazgató, a sportegyesület tanár elnöke és a sportegyesület ifjúsági elnöke (KISZ sportfelelőse) ír alá. Az értékelést, a rangsorolást az MTS megyei (budapesti) tanácsai végzik.

A legjobb eredményt elért sportegyesületek díjazásban részesülnek. Cél az, hogy a díjazást — fokozatos fejlesztéssel — anyagilag is és erkölcsileg is jelentékennyé tegyük.

A pontverseny beindítását nevelőink bizonyára megértéssel fogadják ott is, ahol eddig ez nem volt, és az ezzel kapcsolatos feladatoknak is becsületesen eleget tesznek.

Megújuló feladatok

Az új feladatok mellett megújuló feladatok is jelentkeznek.

Az MTS Országos Elnökségének 12/1969. sz. határozata alapján 1969 őszén sportegyesületi *vezetőségválasztó közgyűléseket* kell tartani. Ez vonatkozik az iskolai sportegyesületekre is. Ennek érdekében a középfokú iskolai sportegyesületek is rendezzék meg a vezetőségválasztó közgyűléseiket az MTS területileg illetékes tanácsai iránymutatásai alapján.

Az 1/1968. MTS Országos Elnökségének határozata hosszabb időre jelölte meg a középfokú iskolai sport feladatait. A határozat megvalósításának még most is csak a kezdetén tartunk.

Bár a *tömegsportórák* bevezetése megtörtént, a beállításuk azonban több iskolában ütközött az elmúlt tanévben az iskola egyéb eseményeivel, így a tanulók részvétele korlátozottá vált a sportfoglalkozásokon. Az iskolavezetésnek ezért arra kell törekednie, hogy a tömegsportórákat úgy ossza be, hogy az ütközések elkerülhetők legyenek.

A tömegsportórák tartalmi munkájával kapcsolatban felmerült az az észrevétel (a debreceni KISZ sportkonferenciáján), hogy egyes testnevelő tanárok kötelezővé teszik a tanulóknak az öt sportágban való indulást. Az ilyen eljárás bizonyára félreértésen alapszik. Az 1/1968. számú MTS Elnökségi határozathoz kiadott Útmutató nem a tanulók számára teszi kötelezővé az öt sportágban való indulást, hanem a testnevelő tanár számára írja elő, hogy legalább öt sportágban köteles a házibajnokságot megrendezni.

Helytelen módszert alkalmaz tehát az a nevelő, aki egy önkéntes jellegű mozgalmi tevékenységben ilyen kényszerítő eljárással akarja az indulók számát biztosítani. Megnyugtató azonban az, hogy a nevelők többsége helyes módszerekkel teszi vonzóvá a háziversenyeket, ami a részvételi létszám növekedésében is kifejezésre jut.

A szakosztályok működésében tapasztalható hiányosságok (pl. nem a legszerencsésebb sportágban alakult meg, nincs meg a kellő szakmai felkészítés, nem kapcsolódik be a szövetségi versenyrendszerbe, a nevelők edzői díjazásában nem érvényesül az indokolt differenciáltság stb.) kiküszöbölése a helyi vezetés feladata.

Tovább kell tehát javítani a szakosztályok szakmai-pedagógiai munkáját, mert csak így válhatnak az utánpótlás-nevelés egyik bázisává. Továbbra is arra kell törekedni, hogy a nem személyi díjazással működő szakosztályok is megerősödjenek, és bekapcsolódjanak a szövetségi versenyrendszerbe.

A vezetés demokratizálását is tovább kell fejleszteni. Sok iskolai sportegyesület tevékenységét hátráltatja, hogy az elnökség nem kollektív vezetéssel irányítja a sporttevékenységet. A legtöbb sportegyesületi vezetésében a testnevelő egyszemélyi vezetése érvényesül. A testnevelő olyan munkát is maga végez, amit diákaktívák is elvégeznének helyette. A feladatok növekedése eleve feltételezi a diákaktívák nagyobb mérvű bevonását a vezetésbe. Feladatokat kell adni számukra, a végrehajtást számon kell kérni tőlük, és türelmes, következetes eljárással az iskolai, de az egyetemes magyar sport számára is lelkes társadalmi munkásokká kell őket nevelni. Remélhetően az ifjúsági sportaktíváknak a tömegsport-foglalkozásokon is nagyobb önállóságot engedélyez majd a felsőbb iskolai vezetés, ezért kiképzésükre a jövőben az eddiginél is nagyobb gondot kívánatos fordítani.

Nem soroljuk tovább a megújuló feladatokat, mert ezek eddig is folyamatosan jelentkeztek, csak néhány fontosabbra mutattunk rá.

Igaz, hogy a középfokú iskolai sport fejlődése nemcsak az iskolai sportegyesületeken múlik, de *rajtunk* is. Az országos vezetés már eddig is tanújelét adta fejlesztési szándékának, és ez a jövőben bizonyára még jobban érezhetővé válik. A sikert azonban csak a közösen vállalt munka hozza meg.

A motiválás és igénykeltés problémája a testnevelésben

Dr. NAGY GYÖRGY

(Folytatás)

A negatív irányú érzelmi motívumok kialakulásának egyik leggyakoribb forrása a sportbeli *lelki trauma*, amely többnyire teljesítménycsökkenésben nyilvánul meg. Általában testi sérülés váltja ki a lelkit vagy a veszélytudat sokkszerű átélése. (Pl. úszni nem tudó mélyvízbe kerül, és egy életre irtózik az úszástól.) *Müller S.* (1960) tanulmányában foglalkozott ezzel a kérdéssel. Vizsgálataiban úgy találta, hogy a sportbeli trauma az objektív helyzet és a szubjektív átélés összhatásaként áll elő, amelyben döntő a személy lelki alkata, lelki ellenállóereje és élményfeldolgozásának sajátosságai. A sportbeli trauma tüneteiként a félelmet és a lelki gátlásokat említi. A félelem főleg akkor problematikus, ha az objektív ok és a szubjektív átélés között különbség van. Az így kialakult lelki gátlások részben a szükséges jellembeli tulajdonságok (bátorság, határozottság stb.) fejlődését akadályozzák, részben pedig a meglevő készségek kifejtésének vetnek gátat. A gyógyítás módja a következő: először az elszenvedett lelki sérülést fel kell ismerni, majd egyéni beszélgetésen felidézzük a sérülést előidéző helyzetet (ez a kezelés türelmet és a sportoló bizalmát igényli), és ezt követően újból meg kell próbálkoznia azzal, ami traumát okozott benne. A fokozatosság itt alapvetően fontos. Azzal kapcsolatban, hogy milyen egyéni tulajdonságok nehezítik vagy akadályozzák meg a trauma bekövetkezését, azt találta, hogy az érzelmi teherbíró képesség és alkalmazkodóképesség, önbizalom és igényesség, az

akarat színvonala, továbbá a tudatosság és tapasztaltság.

Ezek után nem lesz érdektelen, ha kissé közelebbről szemügyre vesszük a sportolók személyiségbeli tulajdonságait. *Neumann, O.* (1957) „Sport und Persönlichkeit" c. könyvében ezzel kapcsolatos kísérleteinek és megfigyeléseinek tapasztalatait összegezi. A személyiségvizsgáló tesztek közül a Rorschachot, Paulit és Wartegget használta, továbbá életrajzi analízist alkalmazott. Kísérleti helyzetei — amelyekben 6 főnyi szakértő csoport végezte a megfigyelést előre meghatározott szempontok alapján — a következők voltak: *a)* Szabad foglalkozási helyzet a sportedzések és testnevelési órák előtt (Ő ezt „szabad vadulási" szituációnak nevezi); *b)* 17 különböző testnevelési játék; *c)* Sportjátékok; *d)* Talaj- és szergyakorlatok; *e)* Atlétika (futás, ugrás, dobás). A kísérleti személyek tanulók voltak. 33 közülük rendszeresen edzett és versenyzett, 33 edzésre járt, de versenyeken nem vett részt, és 33 csupán a kötelező testnevelési órákat látogatta. A 6 főnyi szakértő bizottság a kísérleti helyzetekben a tanulók viselkedését értékelte a tetterő, önzés, teljesítményre törés, önbizalom és önbecsülés, továbbá akaraterő szempontjából. A felsoroltak komplexen jelentkeznek, azonban mégis lehet ezeket értékelni, mert nem minden tulajdonság nyilvánul meg ugyanolyan módon a különböző szituációkban, továbbá minden kísérleti személyt minden bíráló véleményezett és az eltéréseket esetenként megbeszélték. A bírálók séma szerint diagnosztizáltak. Példaként bemutatjuk a „teljesítményre törés" értékskáláját:

−3 pont a teljesítmény megszállottja, rekordhajhászó;
+2 pont örömét leli a teljesítményben;
+1 pont kierőszakolja a teljesítményt;
−1 pont kevéssé megnyilvánuló teljesítményre törés;
−2 pont gyenge teljesítményigény;
−3 pont teljesítménylustaság.

A szerző a következőkben foglalta össze kísérleti tapasztalatait:

1. A sportoló tetterő, harckészség, akaraterő, akarati kitartás, elhatározóképesség, kedély, vállalkozókedv és önbizalom szempontjából előnyben van a nem sportolóval szemben.

2. Magas affektivitással, kiváló alkalmazkodással és kontaktusérzékenységgel rendelkezik.

3. Ugyanakkor az önzés, érvényesülés, agresszivitás rossz tulajdonságai is magasabbak nála. (Neumann szerint ez fokozott életigenléssel függ össze.) Ezekből ered a harci és opponálókedv, önfejűség, sikerkeresés, és ellenállási törekvés.

Ez utóbbi (3.) ponthoz szükségesnek tartjuk hozzátenni, hogy nem tekinthetők egyoldalúan negatív tulajdonságoknak, de azzá válhatnak, ha a tanulók nélkülözni kénytelenek az adekvát nevelési eljárásokat. A potenciálisan adott vagy a sporttevékenység révén kifejlődött tulajdonságok pozitív irányú alakítása a módszerek és módszeres eljárások differenciált igénybevételének függvénye. Adott esetben pl. az agresszivitás hiánya is káros lehet, ha a tanulónak éppen a közösség érdekében, tehát az erkölcsi jóért kellene síkraszállnia, és az előbbi okból eredően nem teszi.

Nawroczka, V. (1963) olimpiai bajnokok személyiségvonásait vizsgálva megállapította, hogy ezek a kimagasló eredményt elért sportolók az eredményességet életszükségletnek tekintik; igénylik az előtérbe kerülést, az emberek érdeklődését, elismerését; kevéssé félnek a külvilág fizikai veszélyeitől; törekvők; igénylik a rendet és szervezettséget az életükben, és érzelmi állhatatossággal rendelkeznek.

Hazai élsportolókat, illetve kiváló ifjúsági versenyzőket kérdőíves személyiségdiagnosztikai eljárással megvizsgáltunk (*Nagy Gy*, 1969), és azt találtuk, hogy a megnövekedett energia érzése, a nagy aktivitás, a fegyelemre és akarati uralásra való képesség, a fokozott ingerlékenység, az extrém megnyilvánulások iránti hajlam — pszichológiai szakkifejezéssel élve a rigi-

ditás (rigidneurózis) — jellemző személyiségjegyeik közé tartozik.

Mindezek szükségszerűen a tervszerű, rendszeres edzés és versenyzés hatásaként alakulnak ki a sportolókban.

Hebbelinck, M.—Ries, H. (1965) tanulmányukban kimutatják; fiziológiai adatok alapján a relatív teljesítménykapacitásnak kb. 25%-át teszik ki a megszokott, mindennapi mozgások, míg a nehéz munka vagy sportszerű edzés, versenyzés eléri a 80%-ot, ami a teljesítőképesség relatív felső szintjének tekinthető. Ez a pszichikai mobilizációs határ; a sikeres teljesítményhez a szervezetnek már a tartalékokból kell merítenie. Ilyen nagymértékű fizikai és pszichikai terheléshez éveken át történő rendszeres edzés szükséges, ami nyilvánvalóan a jellemző személyiségvonások fejlődését is befolyásolja.

Szükségesnek tartjuk megemlíteni, hogy rendkívül jelentős lenne a már kialakult és elfogadott személyiségvizsgáló eljárások alapján a sportolók tipizálása, azaz speciális sportolói típusok kategóriáinak felállítása. E típusok jellemző jegyeinek ismerete támpontként szolgálhatna gyakorlati szakembereink számára a sikeresebb oktató-nevelő munkához.

A gazdag kutatási anyagból, amelyeknek ugyan nem mindegyike foglalkozik közvetlenül a motiváció kérdésével, de közvetve tanulságos következtetéseket vonhatunk le belőlük, még két fontos tényezőt említünk. *Perie, H.* (1965) a versenyek során bekövetkező emotív és más pszichológiai jellegű változások kérdésével foglalkozik tanulmányában. Azt a kérdést vizsgálta — többek között —, hogy az edzéseken viszonylag egyenletes színvonalat elérő versenyzők eredményei miért ingadoznak a versenyeken? Ezzel kapcsolatosan különös érdeklődésre tarthat számot az a megállapítása, hogy azokban a versenyszámokban, amelyekben a sportbeli erőkifejtés rövid időtartamú és a készség tökéletesen automatizált, az „emotív ostorcsapás" (ahogy ő nevezi) lehetővé teszi a nagyarányú teljesítményjavulást. Ez az emotív ostorcsapás lényegében az érzelmek keltette energiák nagymértékű akkumulálódásának robbanásszerű felhasználását jelenti. *Puni, A. C.* (1965) tanulmányában említést tesz Egorov kísérleteiről, aki az emocionális állapot tudatos szabályozásával kapcsolatban végzett kutatást. A kísérletben sportolók vettek részt, s a lélegzetüket kell visszatartaniuk, ameddig csak bírták, a következő feltételek mellett:

az első sorozatban arra gondolhattak a feladatvégzésük alatt, amire akartak;

a második sorozatban kétjegyű számmal egyszerű számtani feladatot kellett megoldaniuk,

a harmadik sorozatban kritikus helyzetben levőnek kellett képzelniük magukat (pl. fulladás, elmerülés stb.), és közben a vizsgálatvezető szavait ismételgették gondolatban: „milyen rosszul vagyok", „menynyire szeretnék tiszta levegőt szívni" stb.

A negyedik sorozatban kedvező emocionális helyzetet kellett elképzelniük, pl. füvön heverés szép napsütésben stb., és közben ugyancsak gondolatban ismételgették: „milyen jól érzem magam", „milyen szép" stb.

Az első sorozatban 1,25", a másodikban 1,20,3", a harmadikban 1,31,3" míg a negyedik sorozatban 1,37,8" volt a teljesítményük átlaga. Az adatok kétségtelenül bizonyítják a tudat különböző szabályozó hatását a vér oxigénszintjére, amely a pozitív emocionális helyzetben volt a legszignifikánsabb.

A sportolás és az iskolai testnevelés motivációs kapcsolatai

Az eddigieket összefoglalva elmondhatjuk, hogy a motivációval kapcsolatos elméleti és kísérleti munkák közül áttekintettük azokat, amelyek témakörünk szempontjából felhasználhatók. A motívumokkal kapcsolatos elméleti fejtegetések, kategorizálások ismertetése után vizsgáltuk a sport iránti igény kialakulásának okait, illetve e kezdeti motívumok továbbfejlődésének útját; a beállítódás, rajthelyzet és a verse-

nyek hatását; foglalkoztunk a csapatversenyek, lelki traumák kérdésével; a sportolásnak a személyiségfejlődésre kifejtett hatásával, majd a tudatos érzelmi szabályozás problémájával. Az ismertetett kísérletek és tanulmányok — kevés kivételtől eltekintve — a versenysport aspektusából tették fel a kérdést, így megállapításaik is elsősorban erre a kategóriára érvényesek. A megfogalmazott törvényszerűségeket azonban nem szabad ilyen szűkkörűen értelmeznünk, mert azok érvényessége az iskolai testnevelésre is kiterjeszthető a feltételek és speciális körülmények átértékelése után. Melyek tehát azok a specifikumok, amelyek az iskolai testnevelést a motiváció szempontjából a versenysport területétől megkülönböztetik? Előre is hangsúlyozzuk, hogy nem definiálásra törekszünk — ennek itt nem is volna értelme —, csupán a motiválás és igénykeltésnek az iskolai életben betöltött szerepét vesszük figyelembe. A definíciónak megvan az a hátránya ugyanis, hogy rendszerint csak a legáltalánosabb lényeges jegyek felsorolását tartalmazza, ha pedig a különös vagy konkrét jegyekből is hozzáteszünk valamit, akkor vállaljuk azt a veszélyt, hogy merevvé, mintegy lezárttá változtatjuk azt a jelenséget vagy jelenségkapcsolat-sort, amely nem lezárt, nem befejezett, hanem dinamikus, élő, változó, egyszóval fejlődő. Kiindulópontunk tehát az volt, hogy az iskolai testnevelésnek a személyiség kibontakoztatásában és a mozgáskultúra (képesség, készség, egészség) kialakításában kell szerepet vállalnia, s mindezt a tantervben foglalt tartalom igénybevételével kell elérnie. Más szavakkal kifejezve: a különböző készségek elsajátíttatása révén fejlesztjük mindazt, amit az előbbiekben felsoroltunk. Nyilvánvalóan következik ebből, hogy a készségek megtanulásához szükséges motiváltságot biztosítanunk kell, mert az összes többi ennek a függvénye. Az említett kísérleti vizsgálódások eredményei azt bizonyítják, hogy a testgyakorlás iránti szükséglet nem általában, hanem egy konkrét sportághoz való vonzódásban nyilvánul meg a gyereknél. Általánosságban beszélhetünk a testgyakorlatok iránti motiváltságról, de ez az egyes, konkrét gyereknél egy konkrét sportág elsajátításának igényét jelenti. A vonzalom kialakulását sokféle tényező — családi környezet, barátok, ismerősök, újság, film, rádió, televízió stb. — determinálhatja, de a legdöntőbb mégis a vizsgálatok szerint az iskola, a testnevelő tanár szerepe. Teljesen logikus azt az ellenvetést tenni, hogy az iskolai testnevelésnek a feladatát nem a sportolók, hanem az életerős, egészséges, gazdag mozgáskultúrájú ifjúság nevelése képezi. Véleményünk azonos ezzel a megállapítással, azonban hangsúlyoznunk kell azt a kétségtelen tényt is, hogy a gyereket nem a megfelelő egészségszint elérésének — számára elvontnak tűnő — célja motiválja, hanem maga a testgyakorlati ág, a játék, a torna, az atlétika és így tovább. Ez konkrét, megfogható célt jelent számára (amelyet a társadalmi hatások méginkább megerősítenek), és éppen ez a jó, mert ebből a konkrét célból kiindulva — megfelelő módszerek alkalmazásával — rá lehet nevelni, hogy megértse a testgyakorlásnak az egészséges életben betöltött szerepét, és ezt az előbbiekben „elvontnak" minősített célt, illetve ennek a saját életében történő megvalósítását igényé alakítsa ki magában. Ebben semmi elvetendő nincs, mert lényegében a konkrét érzékletestől haladunk az elvont felé csakúgy, mint más tárgyak esetében. Egyébként is mi sem könnyebb, mint azt bebizonyítani, hogy a tudás, az ismeret önmagában még semmiféle motiválóerővel nem rendelkezik, csak nézzünk végig felnőtt-társadalmunkon. Úgy véljük, valamennyi felnőtt tudja, hogy egészségszintje emelése érdekében szüksége lenne testgyakorlásra, reggeli tornára, kirándulásra, úszásra stb. Nem túlzás azonban azt állítanunk, hogy ennek ellenére kevés azon felnőttek száma, akik valóban rendszeresen végeznek valamiféle testgyakorlást. Ha mégis végzik, akkor ezt sokkal inkább az orvosuk tanácsára, a betegségtől való félelem motívuma követ-

keztében teszik, semmint egészségszintjük emelése érdekében. Nos, ha a felnőtt — akinek mégis több tapasztalat, nagyobb ismeretanyag és elmélyültebb tudás áll a rendelkezésére — így cselekszik, akkor úgy véljük, a gyereket sem lehet hibáztatni, ha nem „általában akar testgyakorolni az egészsége érdekében", hanem magához a konkrét testgyakorlati ághoz vonzódik. Ez nem hiba, az viszont már a mi feladatunk, testnevelőké, hogy az általános célt — az egészséges élet igényét — megismertessük vele, elsősorban nem szavakkal, hanem saját mozgásélményein keresztül.

És ezzel elérkeztünk a motiválás következő kérdéséhez: mi az, ami a gyereket arra ösztönzi, hogy megkezdett tevékenységét folytassa, tehát a testgyakorlást szeresse és igényelje? A vizsgálatok a sikerélmény jelentős szerepét hangsúlyozzák. A sikerélményt azonban minden egyes gyerek esetében más és más válthatja ki, tehát nem abszolút, hanem csak relatív értéket jelent. Mint említettük, a motivált tevékenység mindig valamilyen cél elérésére irányul, éppen ezért minden tanuló valamilyen maga elé tűzött célt kíván tevékenységével megvalósítani. A célnak azonban reálisan elérhetőnek kell lennie a számára, különben sikerélmény helyett kudarcban lesz része, amely a kezdeti motívumok hatását gyengíti, sőt adott esetben teljesen legátolhatja, és a tanuló pótcselekvésekben (más irányú tevékenységekben) keres kielégülést. E cél reális megállapításához a tanár segítsége szükséges, segítséget viszont csak akkor adhat, ha jól ismeri tanítványa személyiségét, képességeit. Az ilyen segítség nem azt jelenti, hogy a tanuló képességei határozzák meg az oktatás tartalmát, ilyen egyetlen tantárgy esetében sem lehetséges. Azt sem jelentheti, hogy csupán azzal a testgyakorlati ággal foglalkozzék, amelyhez kedve van, amelyhez tehetséget érez magában. Mit tartalmaz akkor mégis a személyiség- és képességismeret alapján az elérendő célok kitűzésében a tanári segítségadás? Nem többet, mint azt, hogy adekvát oktatási-nevelési módszerek segítségével kisebb-nagyobb sikerélményekhez juttatja tanítványait, és mivel ismeri a siker relatív értékét, módszeres eljárásaiban igazodik a személyiség adott színvonalához. Ismert pszichológiai törvény, hogy a siker emeli az igényszintet, és az újabb célok elérésének igénye újabb erőfeszítésekre ösztönöz. Ez az, amit el kell érnünk: váljék a tanuló igényévé a jobbra, többre való törekvés. Éppen ezért helytelen pusztán az egészségszint emelésének aspektusából kiindulva elbírálni a testnevelést, mert ilyen szempontból igazoltnak látszik az a megállapítás, hogy mindegy, mennyi idő alatt fut le a tanuló bizonyos távolságot, a lényeg az, hogy egyáltalán lefussa. (Ti. az egészségszint emelése érdekében ez valóban közömbös lehet.) De ez az értékelés éppen a lényegtől, a mindig jobbra, többre törekvés indítékától fosztja meg a testnevelést. Nem kívánjuk vulgáris hasonlattal élve azt mondani: mindegy, mennyi idő alatt végez el egy elméleti feladatot a gyerek, lényeg az, hogy egyáltalán elvégezze, csupán a honvédelmi nevelés tényére hivatkozunk. Amikor a haza megvédéséről van szó, akkor egyáltalán nem mindegy, hogy pl. mennyi idő alatt tesz meg egy bizonyos távolságot a csapategység, vagy hogy az egyes harcos mennyi idő alatt képes fedezéket készíteni magának. De a mindennapi élet is teremthet olyan helyzetet, amelyet a tanuló csak akkor tud megoldani, ha a mindig jobbra, a tökéletességre törekvés igényétől indíttatva gazdag mozgáskultúrával rendelkezik, edzett és erős. Ismételjük tehát: a jobbra, a tökéletességre való törekvés indítékainak kialakítása valamennyi iskolai tantárgy alapkérdése, csupán a tantárgyi specifikumoktól különbözően másfajta módszerek és módszeres eljárások alkalmazásával kell a pedagógusoknak ezt kifejleszteniük a tanulókban. Ehhez kapcsolódva azt a megállapítást kell tennünk: a megfelelő attitűd (beállítódás) és motiváltsági szint jelenléte nélkül teljesen reménytelen a motoros készségek tanulása. Nem véletlen, hogy tantárgyunkkal kap-

csolatban ilyen élesen vetődik fel ez a tény. Testnevelés esetében aktív tevékenység nélkül nincs tanulás, az aktivitás hiánya pedig azonnal és szembetűnően a kedvező attitűd és motiváció hiányára utal. Mi alakíthatja ki ezt a tanulóban? Már a kísérletek ismertetése alkalmából utaltunk a lelki traumák kedvezőtlen befolyásának szerepére, így ezen a helyen nem részletezzük ezt jobban. A tanár feladata, hogy a fokozatosság (elérhető célok) követelményeinek figyelembevételével a traumákat kiváltó helyzetek körét minél jobban leszűkítse, illetve ha ez mégis bekövetkezik valamelyik tanítványánál, akkor részesítse olyan egyéni bánásmódban, amely a gátlást képes feloldani. A testnevelési órákon történő aktív részvétel azonban nem csupán fizikai fejlődést eredményez, hanem érzelmileg is stabilabbá teszi a tanulót, azaz a traumákkal szembeni ellenállóképességét fokozza. Ilyen szempontból nagy fontosságot kell tulajdonítanunk a megfelelő előkészítés utáni versengéseknek, versenyeknek. A versenyek lehetőséget nyújtanak a tanulóknak arra, hogy fejlődésüket lemérjék, és a különböző elsajátított készségeiket megtanulják alkalmazni. Ezenkívül pedig alkalmasak arra is, hogy kedvező motiváltsági állapotot teremtsenek. Hangsúlyozzuk azonban, hogy a versenyzés nem lehet cél, csupán eszköz, a személyiségformálás eszköze.

A motiválás és igénykeltés iskolai testneveléssel kapcsolatos problémáját távolról sem merítettük ki. A téma sokrétű és részletes kifejtése megkövetelné a konkrét gyakorlatban felmerült tipikus esetek ismertetését is. Jelenlegi témánkat lezáró összefoglalásunkban a módszer fontosságát és ezzel kapcsolatosan a jutalmazás és büntetés szerepét azonban ismételten meg kell említenünk. Mindkettőnek helye van a pedagógia repertoárjában, de akárhogyan nem szabad alkalmaznunk ezeket. A pedagógus és a tanuló közötti személyes kapcsolat alapvető jelentőségű mindkettő esetében, ezt talán említnünk is felesleges. Jutalomként szerepelhet minden olyan inger vagy szituáció, amely úgy hat, hogy a megelőző cselekvés jövőbeni megjelenésének valószínűségét, illetve gyakoriságát növeli. A motoros készségek tanulásának kezdetén helyes, ha többször alkalmazzuk a dicséretet, főleg akkor, amikor a próbálgatások eredményeként a tanuló megtalálta az adekvát mozgássort. Ilyenkor az elismerés pozitív ingerként hat, és segíti a kialakult készség megszilárdítását. Nem szabad azonban hozzászoktatnunk a tanulót a túlzott dicsérethez, nem csupán azért, mert jutalmazóhatása veszít értékéből, de azért sem, mert így a jót mindig kívülről fogja várni, mégpedig egy mozgásos feladat megoldása önmagában hordja a jutalmát, a sikerélményt. A siker motiváló hatását pedig felesleges megkettőzni.

A büntetés alkalmazásával az a célunk, hogy a károsnak minősíthető személyiségvonások kialakulását gátoljuk és így megszüntessük. Fontos megállapítás, hogy a büntetés nem pusztán a jutalom ellentettje. A tanuló számára kellemesnek és éppen ezért vonzónak tűnő viselkedésformát büntetéssel elnyomhatjuk, ezzel viszont az előbbi késztetés (drive) magas szintje még megmaradhat. Ez azt jelenti, hogy olyan szituációban, ahol nem kell félnie a büntetéstől, tovább folytatja helytelen tevékenységét. Lényeges figyelembe vennünk: ha a mozgásos cselekvéstanulás (készség kialakítása) közben elkövetett hibát büntetjük, ez megzavarhatja a tanulás menetét. A tanuló sokféle mozgást végez, és legtöbb esetben nem tudja pontosan, hogy a büntetés melyik hibás mozdulathoz kapcsolódott, így a gátlás az egész mozgássorra kiterjedhet. A büntetéssel kialakított gátlás — bár van olyan szituáció, amikor nem nélkülözhetjük — negatív késztetést jelent, és ennél sokkal inkább célravezető, ha pozitív indítékokat alakítunk ki a tanulókban, mert ennek segítségével elérhetjük célunkat: a társadalom szempontjából kedvező személyiségvonásokkal és magas szintű mozgáskultúrával rendelkező, egészségesen fejlett erős és edzett ifjúság nevelését.

Irodalom:

1. *dr. Barkóczi Ilona—dr. Putnoki Jenő* (1967): Tanulás és motiváció (Tankönyvkiadó, Bp.).
2. *Corraze, J.—Nakache, R.* (1965): Versenyben levő csapatok dinamikája (Education Physique et Sport, 77. sz. 9—12. old. TTKI szakfordítás).
3. *Hebbelinck, M.—Ries, H.* (1965): A szellemi felkészítés a sportban (Sport, Bruxelles, június 3. 132—137. old. TTKI szakfordítás).
4. *Hilgard, E. R.* (1962): Introduction to Psychology. (Harcourt Brace and World Inc. New York Motivation 124—157. old.)
5. *Missiuro, W. L.* (1965): A rajt előtti izgalmi állapotról (Wachowanie Fiziczne i Sport, 2. sz. 127—135. old. TTKI szakfordítás.)
6. *Müller, S.* (1960): Zur Psychologie des sportlichen Traumas (Theorie und Praxis der Körperkultur 4. sz. TTKI szakfordítás.)
7. *Nawroczka, V.* (1963): A sportolók személyiségére vonatkozó kutatásokból (Kultúra Fizyczna, 3—4. sz. 233—236. old. TTKI szakfordítás.)
8. *Nawroczka, V.* (1965): Az emocionális hatások okai és tünetei kiváló sportolók esetében (Voproszi na Fizicseszkata Kultura, Szófia, 7. sz. TTKI szakfordítás)
9. *dr. Nagy György* (1968): 8—15 éves lányok és fiúk sportágválasztási indítékai kérdőíves felmérés alapján (Pszichológiai Tanulmányok, XI. kötet, 431—440. old. Akadémiai Kiadó, Bp.)
10. *dr. Nagy György* (1969): Az öttusázók pszichikai felkészítésének speciális vonásai (Testneveléstudomány, 4. sz.)
11. *Neumann, O.* (1957): Sport und Persönlichkeit (München, 230 pag. TTKI rövidített szakfordítás)
12. *Parvanov, B.—Genova, E—.Popov, N.* (1963): Néhány serkentő tényező befolyása az akarati erőfeszítésre különböző fizikai tevékenység alkalmával (Theoria und Praxis der Körperkultur, 8. sz. TTKI szakfordítás.)
13. *dr. Perie, H.* (1965): Pszichológiai és emotív változások a verseny során (Medicine Education Physique et Sport, III. TTKI szakfordítás)
14. *Puni, A. C.* (1965): A motorikus tevékenység tudatos szabályozásának problémája a sportban (Voproszi na Fizicseszkata Kultura, Szófia, 10. évf. 7. sz. TTKI szakfordítás)
15. *Smith, J. L.—Bozynowski, M. F.* (1965): A bemelegítéssel szembeni attitűd hatása a motorikus teljesítményre (The Research Quarterly, 1. sz. TTKI szakfordítás)
16. *Stevens, S. S.* (1951): Handbook of experimental psychology (John Wiley and Sons, Inc. New York. Motivation 387—516. old.)
17. *Wasilewski, E.* (1964): A motiváció problémája a sporttevékenységben (Reczniki Naukewe, 33—57. old. TTKI szakfordítás)
18. *Woodworth, R. S.—Schlosberg, H.* (1966): Kísérleti pszichológia. A tanulás és teljesítmény motivációja (795—842. old. Akadémiai Kiadó, Bp.)

● Idegen nyelvű testnevelés-tudományi gyűjteményes művek

A testnevelési szakirodalom jelentős részét képezik azok a gyűjteményes kiadványok, amelyeket kutatóintézetek vagy oktatási intézmények adnak ki különböző ankétokról, tudományos ülésszakokról és kongresszusokról. Sajnos azonban ezek a művek az esetek többségében nem kerülnek egyetlen országban sem könyvterjesztői forgalomba, így a széles olvasóközönség részére szinte hozzáférhetetlenekké válnak. Ezért dicséretes vállalkozás a TF-könyvtár immár negyedik éve megjelenő ismertető kiadványa. Ambrus László és Mónus András szerkesztésében félévenként jól áttekinthető és a TF-könyvtár osztályozási rendszerével szakcsoportosított füzetekből megismerhetjük a gyűjteményes művek gazdag anyagát. Érdeklődéssel várjuk a további köteteket.

Ezúton is szeretnénk felhívni a kedves kollégák figyelmét, hogy kutatómunkájukhoz használják fel ezt az értékes információs forrást, amelynek segítségével könnyen, gyorsan tájékozódhatnak az egyes sportágak, a testnevelés-elmélet, a határtudományok és az iskolai testnevelés legújabb kutatási eredményeiről.

Ízelítőül az 1969/1. kiadványból felsorolunk néhány, az iskolai testnevelés kérdését érintő tanulmányt:

— Testnevelés és sport az iskolások napirendjében.
— A testnevelési oktatómunka tapasztalatai az iskolában.
— A testnevelési előmenetelek ellenőrzésének és értékelésének problémája a középiskolában.
— Sportversenyek és egészségügyi munka az iskolában.
— Iskolások tömegsportja.
— A sport mint a fiatalkorúak szabadidő-tevékenysége.
— Iskolai tömegsport falun.

A tanulók testneveléssel kapcsolatos szemléletének érzelmi gyökerei

Dr. BAKONYI FERENC

IV. közlemény

Közismert dolog, hogy minél fiatalabb a gyermek, annál inkább érzelmi lény, és a világról alkotott felfogásának alakulásában az érzelmi összetevők annál nagyobb szerepet játszanak. Mindez természetesen a testneveléssel kapcsolatban is érvényes. A tanuló testnevelésről alkotott véleményét elsősorban azok az élmények, érzelmi hatások határozzák meg, amelyek testnevelési órákon, tömegsport- és sportköri foglalkozások keretében érik. A nevelő számára igen fontos, hogy ezekkel tisztában legyen, éppen ezért az alábbiakban a tanulóknak három kérdésre adott válaszai alapján statisztikailag (χ^2-próba) elemezni fogjuk iskolai testneveléssel kapcsolatos véleményük érzelmi gyökereit. A három kérdés a következő:

a) Milyen örömet okozott a testnevelés?

b) Mi volt kellemetlen a testnevelésben?

c) Testnevelési órán volt-e gyakran sikerélménye?

Vegyük most ezeket sorba.

a) Milyen örömet okozott a testnevelés?

Ez a kérdés a testnevelés kellemes oldalait volt hivatva feltárni. A tanulók válaszai 4 csoportba sorolhatók:

1. Felfrissített, 2. Szórakoztatott, 3. Kedvenc sporttal foglalkoztatott, 4. Egyéb.

1. táblázat

ÁLTALÁNOS ISKOLÁS LÁNYOK

(%-ban)

	Komplex	Atlétika	Torna	Kézilabda	Röplabda	Összes
Frissít	41,00	39,48	39,37	28,38	25,00	37,09
Szórakoztat	22,50	30,47	20,63	29,73	45,83	26,57
Kedvenc sport	35,00	25,75	38,13	40,54	25,00	33,76
Egyéb	1,50	4,29	1,88	1,35	4,17	2,56

$\chi^2 = 28{,}857$ Szignifikáns

Az általános iskolás lányok állásfoglalásáról az 1. táblázat tájékoztat. Eszerint nekik a legtöbb örömöt a testnevelés felfrissítő hatása okozta (37,09%). Rangsorban a 2. helyen a kedvenc sporttal való foglalkoztatás áll (33,76%). Nagyobb különbséggel szorult a 3. helyre a testnevelés szórakoztató jellege (26,57%). Az egyes sportágaknál található rangsor — az atlétika kivételével — megegyezik a fentebb ismertetett rangsorral. Az atlétikai osztályok tanulói a többiekkel ellentétben a szórakoztató jellegnek nagyobb jelentőséget tulajdonítanak, mint a kedvenc sporttal való foglalkoztatásnak.

A középiskolás lányok (2. táblázat) a testnevelés frissítő hatásának még nagyobb jelentőséget tulajdonítanak, mint az általános iskolás lányok (54,56%), és természetesen nagy többségük az első helyre teszi. Eltérően az általános iskolásoktól, a középiskolás lányok a testnevelés szórakoztató jellegének nagyobb fontosságot tulajdonítanak (26,62%), mint a kedvenc sporttal való foglalkozásnak (14,52%). Ez a kornak életkori sajátosságaiból következik.

2. táblázat

KÖZÉPISKOLÁS LÁNYOK

(%-ban)

	Komplex	Atlétika	Torna	Kosárlabda	Kézilabda	Röplabda	Összes
Frissít	59,81	54,01	56,19	37,80	63,08	42,11	54,56
Szórakoztat	25,12	30,66	27,62	28,35	20,00	29,82	26,62
Kedvenc sport	9,57	10,22	13,33	29,92	16,92	26,32	14,52
Egyéb	5,50	5,11	2,86	3,94	0,00	1,75	4,29

$\chi^2 = 55{,}053$ Igen erősen szignifikáns

Egyrészt a tanulók egy részének már nincs is kedvenc sportága, másrészt a sportolás mindinkább a szórakozás, az életöröm megnyilvánulásának eszköze lesz, illetőleg kellene hogy legyen. A sportvetélkedő, versenyzési eleme e korban — különösen a lányoknál — mindinkább háttérbe szorul. A különböző sportágaknál található rangsorokat vizsgálva, csupán a kosárlabdánál találunk eltérést az általános iskolás rangsortól. A kosárlabdakísérleti osztályok tanulói a kedvenc sporttal való foglalkozást előbbre helyezik, mint a testnevelés által nyújtott szórakozási lehetőségeket. Nyilván, mert ez számukra egyúttal a legszórakoztatóbb is.

3. táblázat

ÁLTALÁNOS ISKOLÁS FIÚK

(%-ban)

	Komplex	Atlétika	Torna	Kosárlabda	Kézilabda	Röplabda	Összes
Frissít	43,97	34,17	38,46	29,27	34,44	26,21	36,63
Szórakoztat	25,18	24,62	28,85	19,51	20,00	25,24	24,20
Kedvenc sport	25,18	35,18	20,19	51,22	42,78	40,78	33,22
Egyéb	5,67	6,03	12,50	0,00	2,78	7,77	5,94

$\chi^2 = 46{,}613$ Igen erősen szignifikáns

Az általános iskolás fiúk (3. táblázat) véleménye hasonló a lányokéhoz, azaz a testnevelés felfrissítő hatását értékelik legtöbbre, a kedvenc sporttal való foglalkozást választják második helyen. A szórakoztató jelleg náluk sem játszik olyan nagy szerepet. Ennek oka, hogy ebben az életkorban a gyerekek a testneveléssel kapcsolatban két fő szükségletüket kívánják kielégíteni: szervezetüket felfrissíteni és teljesítményre törekedni.

Az egyes sportágaknál található rangsort vizsgálva azt látjuk, hogy a labdajátékos és atlétikai kísérleti osztályok tanulói a kedvenc sportággal való foglalkoztatást teszik az első helyre. Velük szemben a tornakísérleti osztályok tanulói e szempontnak csak utolsó sorban tulajdonítanak jelentőséget. A komplex testneveléssel foglalkoztatott tanulóknál a szórakoztató hatás és a kedvenc sportággal való foglalkoztatás azonos kedveltségi szinten mozog.

A középiskolás fiúk rangsora (4. táblázat) megegyezik a középiskolás lányokéval. E tekintetben tehát az életkori sajátosságok döntőbbek, mint a nemi különbségek.

A különböző sportágakat tekintve két kivételt találunk: a röplabda- és a labdarugókísérleti osztályok tanulóit. Az előbbiektől teljesen fordított a rangsor, tehát a

4. táblázat
KÖZÉPISKOLÁS FIÚK
(%-ban)

	Komplex	Atlétika	Torna	Kosárlabda	Kézilabda	Röplabda	Labdarúgás	Összes
Frissít	47,34	53,89	48,15	40,00	51,85	13,04	29,33	44,98
Szórakoztat	30,72	26,35	33,33	28,00	22,22	34,78	40,00	30,09
Kedvenc sport	15,94	14,97	18,52	21,14	14,81	43,48	25,33	18,23
Egyéb	6,00	4,79	0,00	10,86	11,11	8,70	5,33	6,68

χ^2 = 40,465 Igen erősen szignifikáns

röplabdások első helyre teszik a kedvenc sporttal való foglalkoztatást, másodikra a testnevelés szórakoztató hatását, és csak harmadik helyre rangsorolják a felfrissítést. A labdarugókísérleti-osztályok tanulói a testnevelés szórakoztató hatását értékelik legtöbbre, utána a felfrissítést, és harmadik helyre teszik a kedvenc sporttal való foglalkozást.

Összefoglalás:

1. Általában mind a lányoknál, mind a fiúknál, mind a közép-, mind az általános iskolában a testnevelés felfrissítő hatását értékelik legtöbbre a tanulók. Az ilyen irányú kellemes élmények a legtudatosabbak és a legáltalánosabbak.

2. A rangsor második helyét tekintve az általános és a középiskolások között eltérés tapasztalható. Míg az előbbiek (lányok és fiúk egyaránt) a kedvenc sportággal való foglalkozást többre becsülik, mint a testnevelés szórakoztató jellegét, addig a középiskolásoknál éppen fordított a helyzet. Ez azt mutatja, hogy a fiatalabb lányok és fiúk inkább sportos beállítottságúak és eredményre törőbbek, mint az idősebbek.

3. A különböző sportágakat tekintve az eredmények nem egyöntetűek, de olyan természetű tendencia mutatkozik, hogy a labdajátékos-kísérleti osztályok tanulói jobban megkedvelték a sportágukat, mint az egyéni sportágakéi, illetőleg a komplex testneveléssel foglalkoztatott tanulók.

b) Mi volt kellemetlen a testnevelésben?

A kérdésre adott feleletek:

1. Túlságosan elfárasztott (táblázatban: elfáraszt).
2. Unalmas volt (táblázatban: unalmas).
3. Mással szívesebben foglalkoztam volna (táblázatban: más jobb).
4. Az órán adott feladatok elvégzése nem sikerült (táblázatban: nem sikerült).
5. Egyéb, éspedig ... (táblázatban: egyéb).

Általános iskolás lányoknál (5. táblázat) a kellemetlen hatások között első helyen az

5. táblázat
ÁLTALÁNOS ISKOLÁS LÁNYOK
(%-ban)

	Komplex	Atlétika	Torna	Kézilabda	Röplabda	Összes
Elfáraszt	8,24	23,36	12,50	14,16	12,50	14,87
Unalmas	7,65	7,48	7,64	0,00	29,17	7,21
Más jobb	14,71	15,42	5,56	7,96	50,00	12,96
Nem sikerült	32,35	38,79	22,92	46,02	0,00	32,84
Egyéb	37,06	14,95	51,39	31,86	8,33	32,10

χ^2 = 155,165 Igen erősen szignifikáns

áll, hogy a tanulóknak nem sikerült eredményesen végrehajtani a tantervben előírt gyakorlatokat (32,84%). Másodsorban arra panaszkodnak a tanulók, hogy a gyakorlatok túlságosan fárasztó hatásúak (14,87%). Jelentős azoknak a száma is (12,96%), akik valami mást szerettek volna testnevelési órákon csinálni. Igen nagy százalékban fordul elő (32,10%) az „egyéb" felelet. Ebből a 32,10%-ból átlagban 70% semmilyen kellemetlent nem talált a testnevelésben, a megmaradó 30% pedig elsősorban arra panaszkodott, hogy nagyon rosszak a fürdési és tisztálkodási lehetőségek; valamint, hogy a testnevelési óra túlságosan rövid, és kevés az öltözésre fordítható idő. Ez adatokhoz további kommentárok hozzáfűzése felesleges.

A különböző sportágakkal kapcsolatos feleleteket vizsgálva azt látjuk, hogy komplex testnevelésben részt vevők és röplabdakísérleti osztályok tanulói az átlagtól eltérő véleményt nyilvánítottak. Az előbbieknél a kifogások rangsorában a második helyen az található, hogy valami mással jobban szerettek volna foglalkozni, míg azok a válaszok, hogy a testnevelés elfárasztott és unalmas volt, nagyjából egyenlő százalékban fordultak elő.

A röplabdakísérleti osztályok tanulói első helyen arra mutatnak rá, hogy valami mással jobban szerettek volna foglalkozni, másodsorban pedig, hogy az órák unalmasak voltak, és csak harmadsorban kifogásolják a testnevelés fárasztó hatását.

6. táblázat

KÖZÉPISKOLÁS LÁNYOK

(%-ban)

	Komplex	Atlétika	Torna	Kosárlabda	Kézilabda	Röplabda	Összes
Elfáraszt	11,08	14,40	10,48	10,78	12,31	5,26	11,16
Unalmas	11,62	2,40	4,76	0,00	6,15	19,30	8,00
Más jobb	15,41	10,40	14,29	11,76	9,23	21,05	13,95
Nem sikerült	37,84	31,20	20,00	43,14	46,15	29,82	35,31
Egyéb	24,05	41,60	50,48	34,31	26,15	24,56	31,55

$\chi^2 = 74{,}964$ Igen erősen szignifikáns

Középiskolás lányok esetében (6. táblázat) a kellemetlen hatások rangsorában első helyen szintén az áll (35,31%), hogy nem sikerült végrehajtaniuk az előírt gyakorlatokat. Az általános iskolás lányoktól eltérően a második helyet, hogy a tanulók valami mással jobban szerettek volna foglalkozni (13,95%). A testnevelés fárasztó hatása a harmadik (11,16%), és ezt követi a tanulóknak az a véleménye, hogy az órák unalmasak voltak (8,0%). Itt is elég nagy százalékban fordul elő (31,55%) az egyéb felelet. Ezek közül 56% arra vonatkozik, hogy semmi kifogásolni való sem volt a testnevelésben (a középiskolás lányok tehát kritikusabban szemlélik a testnevelést, mint az általános iskolások). A fennmaradó 44% elsősorban a fürdési lehetőségek hiányát, a testnevelési óra és az öltözésre fordított idő rövidségét kifogásolja.

Az egyes sportágakat összehasonlítva azt látjuk, hogy az atlétika- és kézilabdaosztályok tanulói annyiban térnek el az átlagtól, hogy a sportág fárasztó hatását második helyre teszik a kellemetlen hatások rangsorában.

Az általános iskolás fiúk (7. táblázat) véleménye megegyezik a középiskolás lányokéval, tehát legtöbben azt kifogásolják, hogy nem sikerült végrehajtani a gyakorlatokat (25,32%). Utána: valami mással jobban szerettek volna foglalkozni (18,31%), túlságosan elfáraszt (14,86%), és unalmas (9,27%). A 32,22%-ot kitevő „egyéb"-ből

7. táblázat

ÁLTALÁNOS ISKOLÁS FIÚK

(%-ban)

	Komplex	Atlétika	Torna	Kosárlabda	Kézilabda	Labdarúgás	Összes
Elfáraszt	12,94	15,87	23,47	12,50	8,82	21,35	14,86
Unalmas	10,98	10,05	3,06	22,50	4,12	13,48	9,27
Más jobb	16,47	21,16	16,33	35,00	12,94	22,47	18,31
Nem sikerült	35,29	16,93	13,27	10,00	32,94	20,22	25,32
Egyéb	24,31	35,98	43,88	20,00	41,18	22,47	32,22

$\chi^2 = 90{,}760$ Igen erősen szignifikáns

50%-ot azok tesznek ki, akik semmi kellemetlent nem tapasztaltak a testnevelésben, a fennmaradó 50% itt is arra vonatkozik, hogy a testnevelési óra túlságosan rövid, és rosszak a fürdési és öltözési lehetőségek.

Az atlétika-, kosárlabda- és a labdarúgó kísérleti osztályok tanulóinak véleménye eltér a fentiektől, amennyiben ők első helyre azt teszik, hogy jobban szerettek volna valami mással foglalkozni.

A sikertelenség csak másodsorban jön számításba.

A középiskolás fiúk (8. táblázat) véleménye általában megegyezik az általános iskolás fiúkéval és a középiskolás lányokéval. A sportágak összehasonlításánál két eltérést találunk: az atlétáknál első helyen az áll, hogy mással jobban szerettek volna foglalkozni, míg a kézilabdásoknál, hogy az órák unalmasak voltak.

8. táblázat

KÖZÉPISKOLÁS FIÚK

(%-ban)

	Komplex	Atlétika	Torna	Kosárlabda	Kézilabda	Röplabda	Labdarúgás	Összes
Elfáraszt	13,18	19,02	30,00	8,11	7,41	43,48	17,19	14,75
Unalmas	11,94	5,52	10,00	12,16	29,63	0,00	9,38	10,74
Más jobb	17,16	23,31	25,00	15,54	3,70	4,35	18,75	17,59
Nem sikerült	24,88	21,47	30,00	27,03	25,93	47,83	23,44	25,26
Egyéb	32,84	30,67	5,00	37,16	33,33	4,35	31,25	31,64

$\chi^2 = 67{,}842$ Igen erősen szignifikáns

Összefoglalás:

1. Mind a lány, mind a fiú tanulók elsősorban azt kifogásolják a testnevelésben, hogy a gyakorlatok túlságosan nehezek, és nem sikerül őket végrehajtani. A rangsorban második helyen álló kellemetlen élmény abból származik, hogy jobban szerettek volna valami mással foglalkozni. Harmadsorban az következik, hogy a gyakorlatok túlságosan elfárasztották őket. Elég jelentős százalékban panaszkodnak a testnevelési órák unalmas voltára is.

2. Különösen a lány tanulóknál, de a fiúknál nagy százalék nehezményezi, hogy rosszak a fürdési és öltözési lehetőségek, és kevés idő áll rendelkezésre az öltözésre.

3. A különböző sportágak összehasonlításából nem sikerült törvényszerűséget megállapítani.

c) Testnevelési órán volt-e gyakran sikerélménye?

A tanulók három válasz között választhattak:

1. Gyakran.
2. Ritkán.
3. Soha.

Általános iskolás lányok (9. táblázat)

9. táblázat

ÁLTALÁNOS ISKOLÁS LÁNYOK

(%-ban)

	Komplex	Atlétika	Torna	Kézilabda	Röplabda	Összes
Gyakran	51,00	41,63	37,04	48,98	79,17	46,41
Ritkán	46,00	53,65	53,70	51,02	20,83	49,48
Soha	3,00	4,72	9,26	0,00	0,00	4,10

χ^2 = 43,885 Igen erősen szignifikáns

közül legtöbben (49,48%) azt válaszolták, hogy ritkán volt sikerélményük, gyakran volt 46,41%-nak, és sohasem volt 4,1%-nak.

A röplabdakísérleti osztályok tanulóinak véleménye eltérő a fentitől, mert náluk a többségnek (79,17%) gyakran volt sikerélményben része. Legkevesebb sikerélményük volt a tornakísérleti osztályok tanulóinak.

A középiskolás lányok (10. táblázat) még rosszabbul állnak sikerélmény tekintetében, mint az általános iskolások: 57,61%-nak ritkán, 35,32%-nak gyakran, és soha nem volt 7,06%-nak.

10. táblázat

KÖZÉPISKOLÁS LÁNYOK

(%-ban)

	Komplex	Atlétika	Torna	Kosárlabda	Kézilabda	Röplabda	Összes
Gyakran	26,08	45,93	38,46	51,97	36,36	33,93	35,32
Ritkán	64,35	50,37	51,92	47,24	56,06	60,71	57,61
Soha	9,57	3,70	9,62	0,79	7,58	5,36	7,06

χ^2 = 46,489 Igen erősen szignifikáns

A különböző sportágak viszonylatában legkedvezőbb a kosárlabdázók helyzete, akik közül 51,97%-nak gyakran, és 0,79%-nak soha nem volt sikerélménye. Legrosszabb a helyzet a komplex testnevelésnél és a tornánál, ahol a tanulók 10%-ának nem volt soha sikerélménye.

Az általános iskolás fiúk (11. táblázat) vélekednek a legkedvezőbben: 54,98%-nak volt gyakran sikerélményben része, 41,51%-nak ritkán és 3,5%-nak soha. Ez a rangsor a különböző sportágakra is érvényes.

A középiskolás fiúk (12. táblázat) legtöbbjének (58,07%) ritkán volt sikerélmé-

11. táblázat

ÁLTALÁNOS ISKOLÁS FIÚK

(%-ban)

	Komplex	Atlétika	Torna	Kosárlabda	Kézilabda	Labdarúgás	Összes
Gyakran	52,28	54,00	59,62	60,98	61,45	46,15	54,98
Ritkán	41,75	42,00	38,46	39,02	36,87	51,92	41,51
Soha	5,96	4,00	1,92	0,00	1,68	1,92	3,50

χ^2 = 17,569 Nem szignifikáns

12. táblázat

KÖZÉPISKOLÁS FIÚK

(%-ban)

	Komplex	Atlétika	Torna	Kosárlabda	Kézilabda	Röplabda	Labdarúgás	Összes
Gyakran	32,40	33,93	35,71	41,95	42,31	47,83	46,67	36,40
Ritkán	62,24	61,31	57,14	51,72	42,31	43,48	52,00	58,07
Soha	5,36	4,76	7,14	6,32	15,38	8,70	1,33	5,52

χ^2 = 20,028 Szignifikáns

nye, gyakran 36,40%-nak, és soha 5,52%-nak. Ettől a rangsortól csak a röplabdakísérleti osztályok tanulói térnek el. Náluk azok vannak a legtöbben (47,83%), akiknek gyakran volt sikerélményben részük.

Összefoglalás:

1. Általában azok a tanulók vannak a legtöbben, akiknek ritkán volt sikerélményük.

2. Legtöbb sikerélményük volt a kosárlabdaosztályok tanulóinak, és legkevesebb lányoknál a torna, fiúknál a komplex testnevelésben részt vevőknek.

Leszűrhető tanulságok:

1. Amennyiben a testnevelés megszerettetése érdekében növelni kívánjuk a kellemes élmények mennyiségét, a testnevelési órák frissítő hatását kell fokozni; illetőleg nagyobb számban kell ilyen természetű órákat tartani (különösen a délelőtt második felében).

2. Minthogy a tanulók egy jelentős része a tantervben előírt gyakorlatok egy részét a jelenleg rendelkezésre álló időkeretek (óraszám) felszerelési és gyakorlási körülmények között nehéznek találja, vagy az órák és tornatermek számát kell felemelni, és a felszerelési viszonyokat megjavítani, vagy pedig az anyag nehézségi fokát kell csökkenteni.

3. Meg kell javítani az iskolákban a fürdési és öltözési lehetőségeket.

4. A kellemes élmények növelése érdekében legjobban felhasználhatók a labdajátékok.

● Milyen korban kell az edzéseket elkezdeni?

Az edzésmódszerek minőségi javulása és az edzések mennyiségi növelése mellett az utóbbi évtizedben előtérbe került a versenysport korai elkezdésének gyakorlata. Ez a probléma nagymértékben érinti az iskolai sportot is. Sajnos mind a mai napig tudományos egzaktsággal nincs felderítve az a legoptimálisabb időpont, amikor az egyes sportágakban el lehet kezdeni az edzéseket. Éppen ezért fogadják nagy érdeklődéssel a szakemberek az ezzel kapcsolatos résztanulmányokat, tapasztalati leírásokat vagy elemzéseket. Német kutatók folytattak legutóbb ilyen jellegű felmérést. Jól kidolgozott kérdőívekkel végzett reprezentatív vizsgálatuk — ha nem is mondható véglegesnek — feltétlenül nagy segítséget adhat a gyakorlati edzésmunkához. Elemzésük elsősorban sportpedagógiai aspektusú volt, a jövőben azonban ki kell térni sportorvosi, sportpszichológiai és antropometriai vonatkozásokra is. (Theorie und Praxis der Körperkultur 1967/12. Szerző: G. Thiess.)

Tapasztalatból – őszintén a testnevelésről

BÉKEFI LÁSZLÓ

Tanterveink nemcsak az állam, a társadalom célkitűzéseivel számolnak, hanem — legalább ugyanolyan mértékben — figyelembe veszik az iskolát, az osztályt, melynek feladatát megszabják. A megvalósításhoz módszertani utasításokat adnak, de a tervet nem bontják tovább az iskolatípusoknál, illetve az osztályoknál. A nevelőkre, a testnevelést tanítókra bízzák, hogy a testnevelési tantervet miként valósítják meg az egyes iskolákban. Viszont a leleményes, lelkiismeretes és hivatásérzettől áthatott testnevelők sokat tehetnek azért, hogy iskolájukban a testnevelés virágozzék.

Céljaink megvalósításában kétségtelenül óriási segítséget jelent a szerrel való optimális ellátottság, a tárgyi feltételek hiánytalan biztosítása. Igazán *élővé* azonban a *gyermekek teszik a testnevelési munkát.*

„Tömegesítsünk . . .!" „Legyenek az iskolák a tömegsport bázisai . . .!" „Legyen a megalapozás olyan fokú, hogy biztosan lehessen ráépíteni a minőségi sportot . . .!" „Testileg-lelkileg kiegyensúlyozott, sportot igénylő, munkát szerető, sokoldalú ember nevelését és képzését kell kialakítani . . ." — szólnak a felsőbb utasítások.

A munkát azonban nekünk kell elvégeznünk!

Gyermekeink egy bizonyos százaléka — talán a munka jellegének, az életviszonyok megváltozása miatt — nem bírja a szívós, főleg nem a kitartó munkát. A fiatalabb korosztálynál fejlődési sajátosság miatt ez érthető. Sajnos azonban, olyan korosztályoknál is tapasztaljuk ezt, amelyeknek az egészséges megterhelést már el kellene bírniuk.

Kétségtelen, hogy az urbanizáció fizikailag visszafejleszt, mert szükségtelenné tesz több olyan munka-, illetve mozgásformát, ami 20—30 évvel ezelőtt még nélkülözhetetlen volt és főleg emberi erőfeszítést igényelt (kaszálás, zsákolás, fűrészelés, favágás, vízhordás stb. és még sok emelést, hordást, húzást, csavarást igénylő munkaformák).

Tény, hogy a munka jellege már nem olyan nyers és hosszan tartó erőkifejtést kíván meg a munkavégzőtől, viszont a gépi munka a maga szigorú követelményeivel arra kényszerít bennünket, hogy magasabb fokú szellemi és technikai felkészültséggel rendelkezzünk. Csak azt és csak abban a pillanatban tehetjük, amit a munkafolyamat megkövetel. De nemcsak a munkahelyen, hanem az élet más területén is.

Fel kell tennünk a kérdést: *„Iskolai testnevelésünk felkészíti-e a tanulókat az ilyen ritmusú életre?* Az elvi határozat kimondja és előírja, de a gyakorlati kivitelezés tekintetében már nem mernénk ilyen egyértelműen állást foglalni.

Ahhoz, hogy eredményes munkát tudjunk végezni, tévedés nélkül kell ismernünk gyermekeinket az óvodáskortól a laktanyáig, sőt még a katonai szolgálat ideje alatt is. A legtöbb észrevétel ugyanis ez utóbbi helyről ér bennünket. Van valami meglepő ebben, hiszen a mostani fiatalok szemre jobban fejlettek a háború előttieknél. Tény, hogy azok a tanulók, akik az iskolai testnevelésen kívül valamilyen versenyrendszerben részt vesznek, vagy egyesületi sportolóként megkapják a harmonikus fejlődéshez szükséges terhelést, az úgynevezett „otthonülők" és a tanulószobák gyermekei rendkívül egyoldalú fejlődésnek vannak kitéve. Az ilyen üléshez szokott gyermekek elpuhulnak, az olykor ütemes életritmust nehéznek, terhesnek érzik. Téves életszemléletük, illetve kényelmet kedvelő felfogásuk a leszűkített életkörülményeknek köszönhető. Mind az életről, mind a testnevelésről patológiás

szemléletük alakul ki. Testneveléshez való viszonyulásuk, hozzáállásuk fokozatosan fékezője lesz az örömteli kollektív munkának, példájuk pedig zavarkeltője lehet az egészséges életfelfogás kialakításának. Ezek az elpuhult gyermekek végképp nem bírják a határozott követelményt és kötöttséget. De ha osztályonként csak 2—3 gyerek lenne, aki nem szívesen birkózik meg a nehézségekkel, vagy nyűgösnek tartja a testnevelést, a sportot követő természetes elfáradást, akkor is kellene tennünk az ügy érdekében. Mivel azonban az iparitanuló-intézetek, illetve a néphadsereg beszámolói érzékenyebben reagálnak, meg kell *keresnünk* egyrészt a *valódi okot*, másrészt haladéktalanul meg kell kezdenünk a „gyógyuláshoz" vezető leghatásosabb „kezelést".

Az okot keresve pl. felmértem saját iskolánk (Karikás Frigyes Általános Iskola) tanulóinak tanórán kívüli elfoglaltságát. A fő kérdés az volt: *Mennyi időt fordítottak átlagban naponként a felmérést megelőző héten a diákok a testnevelési órán kívül sportolásra vagy mozgásos játékokra?* Egy hét napi átlaga 34,4 percet mutatott, az I. félévben viszont naponta 53,6 percet fordítottak a tanulók játékos mozgásra vagy sportra.

A kétféle átlagból azt is leszűrhetjük, hogy ifjúságunkat a sportra szervezni és mozgósítani kell. Iskolai szünetben nem olyan hatásos a szervezés és a mozgósítás eredménye. Még az 53,6 perces ráfordítás sem megnyugtató, mert ebben a legkisebb mozgással járó játék is benne van, tehát legtöbbjének nincs hatásos testfejlesztő értéke. Szeretnénk, ha a szülők a fejlődés szakaszaiban körültekintőbben szerveznék meg gyermekeik foglalkoztatását. Az átlagból nem tűnik ki, hogy osztályonként 4—5 tanuló több órát fordít sportra, ez pedig a többi eredményét megszépíti, és elfedi a közömbösöket.

Hogy mennyire veszélyes tud lenni a tétlen vagy tétlenségre kárhoztatás, világosan mutatja az ágyban fekvésre kényszerült ember példája — még ha nem is betegség, hanem csak kivizsgálás az ok. Rövid egy hét is jelentékenyen csökkenti erejét, elért ritmusát kedvezőtlenül megváltoztatja. Elkorcsosulás veszélye fenyegeti azt a gyermeket, aki az életfenntartáshoz nélkülözhetetlen tevékenységen kívül nem tesz mást, összes fizikai megterhelése az otthon és az iskola közötti út megtételére korlátozódik. Természetesen nem mindenben a gyermek marasztalható el, sokszor a körülmények hozzák magukkal.

A „mentési" munkát nekünk kell vállalnunk. Ezeket a tanulókat is vissza kell vezetnünk az igazi gyermeki életet élő fiatalok táborába. A zárkózottságból, közömbösségből, illetve különleges életritmusból kimozdítani elég nehéz őket. Kétségtelen, hogy a tanulók is sokat tehetnek ennek érdekében. Az is tény, hogy minden gyermek szeret játszani, aki nem, testi vagy lelki beteg, vagy legalábbis sérült. Baráti játékon keresztül nyerjük meg őket az iskolai sportélet számára. Idejekorán lépjünk közbe, annál biztosabb a siker.

A testnevelési órákat is szője át a kornak megfelelő játékosság. A játék legyen egyszerű, könnyen végrehajtható. Biztosítson minden tanuló számára egyenlő részvételt, főként pedig sikert. A kezdeti játékok ne legyenek fárasztóak. A csapat összeállítása is ösztönözze a benne részt vevőket. Minden játék akkor nyújt nagyobb élvezetet, ha már tudják játszani. A siker- és játékélvezet mélyíti az érdeklődést, sőt a szubjektív majd objektív játékigényt (a szervezet is kívánja a játékot!)

A játékélvezet elfelejteti vagy legalábbis elodázza bizonyos fokig az egészséges elfáradást. Ügyes testnevelőknek is ezt a játékba való belefeledkezését kell pozitív irányban kiaknázni. A tanulók fejlettségétől és játékigényétől függően emelhetjük a játék színvonalát, illetve a terhelés szintjét. A játék jellegétől függően kössük össze testnevelési feladatokkal vagy más határozott követelményekkel. Ha mód van rá, a feltételeket nehezíthetjük. Ha testnevelési játékokat tűzdelünk meg különböző feladatokkal, a játék jellege még nem változik

meg. Néhány példa: fogójáték — akadályok között; fogó elől úgy menekülhetnek, ha bordásfalra, kötélre vagy más szerre felugornak, sávon átugornak stb.; sportjátéknál a zsámoly-, kézi- vagy kosárlabdát időnként medicinlabdával játszatjuk; ha mód van, játéktérként lejtős terepet választunk (a nagyobb terhelés érdekében).

A fentiek csak szerény és általános példák voltak. Meggyőződésem, hogy a testnevelők tarsolyában számtalan hasznos játék van, alkalmazásukra azért nem kerül sor, mert sokszor „kifutunk az időből" vagy elhanyagoljuk. Az óratervezésről vallott mai felfogásunk viszont lehetővé teszi, hogy a játékot előbbre hozzuk.

Igen hatásos lehet, ha az előkészítő részben minél több, komoly megterhelésű játékos feladatot kapnak a tanulók hol minőségi, hol mennyiségi követelményekkel.

A játéknak felbecsülhetetlen erőt kölcsönöz a játékszabály. A játékszabály igazságosan segít (előnyszabály!), követel, ellenőriz, bírál, javít, felelősségre von, kényszerít, ismertet, védelmet nyújt, biztosítja a folyamatosságot, a játék szépségét, szuggesztív erővel felszínre hozza a testi-lelki képességeket, alakítja, fokozza a kollektív érzést, szóval olyan helyzetet teremt, melyben érdemes és értékes alkotni mind magunknak, mind társainknak.

Év végi felméréseink alapján örömmel nyugtázhatjuk majd, hogy ilyen módon több gyermeknek adtunk élet-, sport- és munkakedvet, illetve mentettük át egészséges életszemléletét, továbbá a játék sokoldalú megterhelésével számos tanuló szerezte meg a testnevelés és a sport magasabb követelményéhez szükséges alapképességeket.

Játszva értük el az eredményeket . . .

Tömegsport-foglalkozás a középiskolában

FERTŐI PÁL

A testnevelési órákon végzett munkának, a tömegsport-foglalkozásoknak és az edzésjellegű, szakosztályi tevékenységeknek egymásra épülő, kölcsönhatásaiban érvényesülő rendszert kell képezniük.

A testnevelési órák folyamán (I—IV. oszt-ban) a központi előírások szerint megfelelő módszerességgel, a logikai sorrend megkeresésével megtanítjuk a tantervi anyagot. Ennek eredményeképpen a tanulók a társadalmi tevékenységükhöz szükséges fizikai, egyben szellemi kondíció megszerzése mellett, fejlett esztétikai igényszint, kialakult higiéniai készségek stb. és megfelelő mozgásintelligencia birtokában hagyhatják el az iskolát. Az atlétika, torna és labdajáték mozgásanyagának, alapvető technikai és taktikai, valamint szabályismeretének birtokában egy általános alapsportműveltségre tehetnek szert.

A tömegsport-foglalkozások lehetőséget szolgáltatnak arra, hogy a testnevelési órákon tanult mozgásokat tovább gyakorolhassák és jobban elmélyíthessék a tanulók.

Az egyes iskolák tanulólétszámának, osztályai számának függvényeként egyénileg kialakított rendszerben (körmérkőzés, kieséses rendszerek stb.), a lehetőségeknek megfelelő formában (évfolyam, alsós-felsős vagy iskolai bajnokságok) lebonyolításra kerülő versenyek, mérkőzések során további élményszerzési lehetőséget biztosítunk számukra a helyes motiváltság kialakítása érdekében.

A testnevelési órákon és a tömegsport-foglalkozásokon módunk nyílik arra, hogy a legtehetségesebb fiatalokat kiválogathas-

suk, és az egyesületi vagy az iskolában működő szakosztályokban foglalkoztathassuk.

A fenti koncepció szerint a testnevelő tanárok munkája csak akkor lesz teljes értékű, ha a tömegsport-foglalkozásokat igényesen megszervezik, rendszeresen megtartják, és a testnevelésben részt vevő összes tanulót bevonják a mozgalomba. Ennek érdekében a kaposvári Táncsics Mihály Gimnáziumban kollégáimmal kialakítottunk egy ösztönző hatású versenyrendszert, melynek keretében lebonyolított versenyek, mérkőzések eredményeit pontverseny formájában értékeltük.

Szervezési feladatok

Az iskolai sportkör diák tisztségviselőin kívül a leányoknál és a fiúknál egyaránt tömegsportrendező bizottságokat alakítottunk. A rendező bizottságok tagjai: atlétika, torna, kézilabda, kosárlabda, röplabda sportági felelősök. A sportági felelősök a foglalkozásokat vezető testnevelők irányításával elkészítették évi programjaikat, melyeket a torlódások elkerülése végett időben összeegyeztettek.

Minden évfolyamban (I—IV. osztályig) kijelöltünk egy-egy szervezési felelőst, akik állandó kapcsolatot tartanak a sportági felelősökkel, és a versenyekkel, mérkőzésekkel kapcsolatos tudnivalókat közlik az osztályok sportfelelőseivel sorsolások, mérkőzések ideje, helye stb.). Ezzel egy időben a sportági felelősök a fenti szükséges tudnivalókat kifüggesztik a sportfaliújságra is. A mérkőzések, versenyek egyes szakaszainak lezárása után közlik a pontverseny állását is. A fentieken kívül az iskola hangosbemondó készüléke rendelkezésünkre áll, hogy a tanulók informálása ezúton is biztosított legyen. (Tehát: évfolyamfelelős hirdetése, faliújság és hangosbemondó adja a tanulók tudtára, hogy milyen feladat vár rájuk.) Az iskola osztályainak száma lehetőséget adott arra, hogy körmérkőzéses rendszerben évfolyambajnokságok formájában rendezzük meg a tömegsport-foglalkozások küzdelmeit. Az osztályok tanulóinak létszáma általában több csapat indulását is lehetővé tette. Így az osztályok „a" csapatai az „A" kategóriában (ügyesebbek), a „b" és „c" stb. csapatai a „B" kategóriában (ügyetlenebbek) indulhattak.

Az „A" és „B" kategóriában induló csapatok száma biztosítékul szolgált arra, hogy mindkét csoportban színes, izgalmas és esetenként színvonalas mérkőzéseket játszhassanak a tanulók. (Főleg az „A" kategóriában.)

A sportköri közgyűlés elfogadta, hogy a fiúk és leányok pontversenyét külön értékeljük. Így nem adódhatott ok az elkedvetlenedésre, melyet a másik nemhez tartozó osztálytársak esetleges gyengébb szereplése okozhatott volna.

Az 5 sportág „A—B" kategóriás versenyeinek, körmérkőzéseinek befejezése után összesítettük az eredményeket, és külön a leányoknak, külön a fiúknak *mindkét kategóriában évfolyamonként* egy-egy vándorserleget adtunk ki, melyre felvésettük az az évi védő osztály nevét. (Pl.: „a tömegsportversenyek „B" kategóriás versenyeinek 1967. évi védője a II/a. osztály.)

A fenti rendszer („A—B" kategória) módot adott arra;, hogy az ügyesebb és ügyetlenebb tanulók nem kerültek össze egymással. A gyengébb képességű tanulók így nem szenvedhettek nagyarányú vereséget a jobbaktól, mivel azonos tudásszintű társaikkal játszottak csak. Ezért kisebb volt a lehetősége annak, hogy esetleg kedvüket veszítik.

A gyakorlat azt bizonyította, hogy ezen rendszer kiegyensúlyozott küzdelmei során a második garnitúra megszerette a sportolást, a versengéseket. A tanulók életkori sajátosságaiból adódó versenyzési vágy, a nyerni akarás olykor-olykor párosult a győzelemmel, mely biztosította a sikerélményt, a megfelelő motiváltságot.

Bebizonyosodott az is, hogy a fenti versenyek főleg az osztályok „B" kategóriás csapatai számára szükségesek, hiszen az „A" kategóriába tartozó tanulók (az ügyesebbek) általában az egyesületi vagy iskolai szakosztályokban rendszeresen sportolnak, versenyeznek.

Az igazgató és a tantestület

A fenti koncepció értelmében az volt a feladatunk, hogy kitartó, meggyőző munkával az ügyetlenebb tanulóinkat is rábírjuk a tömegsport-foglalkozásokon való maradéktalan részvételre. Ezen tevékenységünket támogatta az intézet igazgatója is, aki felhívta az osztályfőnökök figyelmét arra, hogy érdeklődjenek az osztályfőnöki órákon, vagy az osztálysportfelelős beszámoltatása révén tájékozódjanak tanulóik ez irányú aktivitásáról.

A tantestület megállapodott abban, hogy a tanulók tömegsport-munkához való hozzáállását figyelembe veszik a szorgalomjegyek megállapításánál. Az iskola KISZ-szervezete is állást foglalt. A KISZ-tevékenységek értékelésénél felmérték, hogy ki milyen aktivitással vett részt a politikai, kultúr- és *sportmunkákban*. A tömegsport-foglalkozások nagy tömegeket foglalkoztató versenyrendszere különösen jó alkalmat adott arra, hogy az iskola kisebb csoportjai, az osztályközösségek kialakulhassanak. Az osztályok közötti pontversenyt is a fentiek jegyében alakítottuk ki, megkülönböztetett figyelmet szentelve a minél nagyobb részvételnek, keresve az utat ezen keresztül a tanulók aktivizálásához. A jelenlegi pontverseny több éves fejlődésen ment át. Igyekeztünk megtalálni a legigazságosabb, a legösztönzőbb formát.

A pontverseny számítása

Miután meghatároztuk az egyes sportágak csapatainak keretszámait (pl. atlétika: 6 fős csapat, kosárlabda: 5 fő + 2 cserejátékos stb.), megállapítottuk, hogy az osztályok hány csapatot tudnak indítani a leányok, illetve a fiúk létszámától függően. Az osztályok „a" csapatainak kötelező jelleggel a minőségi csoportban kellett indulni, a „b—c" stb. csapatainak pedig külön kategóriában. Azon osztályok, melyek csak egy csapatra való tanulót számláltak, választhattak, hogy melyik csoportban kívánnak részt venni. („A" vagy „B" kat.)

Az „A" kategóriában a helyezésekért járó pontszámot az induló csapatok száma határozta meg.

Az első helyezett az indított csapatok számától függően eggyel több pontot kapott (4 csapat indulása esetén az első helyezett 5 pontot, a második 4 pontot stb. kapott minden sportágban). A körmérkőzéses bajnokságok befejeztével az így szerzett pontokat összeadtuk, és megállapítottuk a sorrendet.

A „B" kategóriában a fentiekhez hasonlóan állapítottuk meg a helyezési sorrendet, de nagyban módosította a végleges eredményt a tömegesítésért adott pontok száma. A helyezésekért járó pontszámot a *lehetőségek szerint indítható* „b—c" stb. csapatok számától tettük függővé. Amennyiben a fenti csapatok száma 8, úgy az első helyezett 9 pontot kapott, a második 8 pontot stb. Az előbb említett tömegesítési pontértékeket a helyezési pontszámok függvényeként százalékos arányban állapítottuk meg. Az a tanulócsoport, amelyik a lehetőségei szerint az összes csapatát elindította — tehát 100%-os volt a részvétele — az első helyezettnek járó helyezési pontszám *kétszeresét* kapta jutalompontként. Ha nem vett részt minden csapatával, akkor a lehetőségeihez viszonyítva csak az elindított csapatai számarányában, megfelelő százalékban részesült a jutalompontokban.

Pl.: a II. évfolyam minden osztálya egy-egy csapatát már elindította a kosárlabda-bajnokság „A" kategóriájában. A „B" csoportban az *A* osztály még egy („b"), a *B* osztály még három („b—c—d"), a *C* osztály még kettő („b—c"), a *D* osztály is még két („b—c") csapatot tudott volna indítani.

Tegyük fel, hogy a *B* osztály, amelyik ezen csoportban három csapatával indulhatott volna, nem indította el a lehetőségei szerint a „c és d" csapatait, csak a „b" csapatával játszotta végig a mérkőzéseket. (A tanulók hanyagsága, részvétlensége miatt stb.) Ezen csapata minden mérkőzését megnyerte, és az 1. helyen végzett.

A fent jelzett csapatok kosárlabda-mérkőzéseinek befejeztekor a következőképpen alakultak a „B" kategóriás helyezési ponteredmények:

1. helyezett: II. B. „b" csapata 9 pont.
2. helyezett: II. A. „b" csapata 8 pont.
3. helyezett: II. C. „b" csapata 7 pont.

4. helyezett: II. D. „b" csapata 6 pont.
5. helyezett: II. C. „c" csapata 5 pont.
6. helyezett: II. D. „c" csapata 4 pont.
7—8. helyezett: a II. B. osztály „c—d" csapatainak részvétlensége miatt nem volt.

A helyezési pontszámok osztályonkénti összesítése és a jutalom- (tömegesítési) pontok hozzáadása előtt, ismertetni kell még egy módosító intézkedést:

Mivel az osztályok tanulólétszáma — a csapatok keretszámaitól függően — meghatározta a lehetőségek szerint indítható csapatok számát, emiatt a kisebb létszámú osztályok nem kerülhettek hátrányos helyzetbe. Ezért a legtöbb csapatot indító osztály (pl. II. B. 3 csapat) csapatainak számához viszonyítva, a kevesebb csapattal rendelkezők, plusz pontként megkapták az utolsó helyezettnek járó (jelen esetben 4) pontot, illetve több csapat hiányában az utolsó előtti helyezettnek járó (jelen esetben 5) pontot és így tovább.

Ezen módosítással a továbbiakban így alakult a pontverseny állása:

	Helyezésekért járó pontszám	Hiányzó csapatokért járó pontszám	Tömegesítésért járó pontszám (%)	Összesen
II. A. osztály	8 p.	4 p. + 5 p.	100%, 18 p.	35 p.
II. B. osztály	9 p.	— — — —	33,3%, 6 p.	15 p.
II. C. osztály	7+5 p.	4 p.	100%, 18 p.	44 p.
II. D. osztály	6+4 p.	4 p.	100%, 18 p.	32 p.

Tehát a végeredmény a kosárlabda-bajnokság „B" kategóriájában:

1. hely II. A. oszt. 35 p.
2. hely II. C. oszt. 34 p.
3. hely II. D. oszt. 32 p.
4. hely II. B. oszt. 15 p.

A példa azt bizonyítja, hogy hiába szerepelt legjobban a II. B. osztály „b" csapata a bajnokságban, minden ellenfelét megverte, mégis az utolsó helyen végzett, mert nem mozgósították az osztály összes tanulóját, nem tettek eleget a tömegsportversenyek követelményeinek.

A kis létszámú osztályokkal rendelkező évfolyamok miatt — vagy a részvétlenség miatt — fordult elő az is, hogy a „B" kategóriában 3-nál kevesebb csapat indult. Ez esetben az „A" csoport mérkőzéseinek befejeztével az utolsó és utolsó előtti helyezett csapatokkal kellett játszani a „B" kategóriásoknak meghatározott rendszerben barátságos mérkőzéseket. Ilyen esetben a helyezés eldöntésénél csak a második vonalbeli csapatok egymás ellen elért eredményeit értékeltük, majd hozzáadtuk a tömegesítésért járó pontokat stb.

(A fentiek szerint mind az 5 sportágban kiszámítottuk a végeredményt, és a versenyek, mérkőzések befejeztével mindkét kategóriában összesítettük a szerzett pontokat.)

Ez évtől kezdve a hatékonyabb ösztönzés érdekében az „A" kategóriás csapatok pontversenyének számítása alkalmával figyelembe vesszük a „tömegesítési arányt is". Ezáltal a jó osztályközösségi szellem kialakítása és a tömegsportmozgalom tökéletesebbé tétele érdekében a legjobbak is érdekeltek lesznek a „második vonalban" szereplők mozgósításában.

Így is lehet...

KOBELA LEHELNÉ

A középfokú tanintézetek oktatási intézmények. Elsődleges feladatuk a felnövekvő nemzedék tudásának növelése, oktatásának elvégzése. A Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről szóló 1961. évi III. törvény a középfokú oktatás feladatává teszi a tanulók testi nevelésének a fejlesztését, de feladata az iskolának az ifjúság politikai nevelése, erkölcsi-akarati tulajdonságainak a kialakítása is.

Az oktatás és nevelés a gyakorlati nevelő munkában elválaszthatatlan egymástól. Bármilyen szakos legyen is a pedagógus, tudatosan vagy nem tudatosan, szükségszerűen foglalkozik a nevelés több oldalával. A matematika tanára ismereteket nyújt — oktat; méltatja az anyag gyakorlati jelentőségét, a feltaláló emberi tulajdonságait, szorgalmát, türelmét — tehát nevel is; de felhívja a figyelmet pl. a szellőztetésre, az egyenes ülésre; Húzd ki magad! — megjegyzéseivel a tanuló testi nevelésére is gondol.

Az oktatás és a nevelés különböző területeinek egységét és elválaszthatatlanságát hangsúlyozva az oktatási intézményeken belül kialakult szervezeti keretben az egyes oldalak eltérő módon kerülnek előtérbe. Az oktatást, a képzést az iskola a tanítási órákon végzi; a tanulóifjúság politikai nevelőmunkája a magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség szervezetének is feladata; a tanulók testedzése, a rendszeres sportba való bekapcsolása, mozgásigényének kielégítése, egyes sportágak magasabb szinten történő űzésének biztosítása pedig a sportkörre hárul. Mindhárom esetben oda lehet tenni, hogy „elsődlegesen"!

Az iskolai közösségben, az iskolán belüli szervezetek munkájának azonban egyszemélyi szervezője és vezetője az igazgató. Igaz, hogy munkáját segíti az iskola tanácsa, az igazgatóhelyettesek és a tantestület, de végső fokon pedagógiailag ő felelős mindenért, így a KISZ-szervezet és a sportkör munkájáért is. Ezt pedig csak úgy tudja vállalni, ha a tantestület tagjai valóban egységes politikai és pedagógiai elvek alapján állnak, és aktívan részt vállalnak a közösség, az iskolaközösség munkájából, a KISZ-szervezet és a sportköri munkából egyaránt. Ahol egy személyre: a pártösszekötőre (KISZ) és a testnevelő tanárra (sportkör) korlátozódik az ifjúság e jelentős két szervezetének irányítása, szervezése és tartalmi vitele, ott nem lehet egységes pedagógiai elvekről beszélni, és ott az igazgató sem tud az iskolaközösség szervezője és felelős vezetője lenni.

Az oktatási intézményekben a tanulóifjúságnak e két jelentős szervezete a maga sajátos eszközeivel az iskola oktató-nevelő munkájának, célkitűzéseinek megvalósítását nagyban segítheti ott, ahol azt megfelelően megszervezik. A tanulók öntevékenysége, aktivitása, leleményessége és áldozatvállalása olyan plusz, ami megéri a fáradságot, a törődést, a befektetett munkát.

Nagyon szép példával találkoztunk a veszprémi Lovassy László Gimnázium és Szakközépiskola esetében.

Az iskolavezetés, a KISZ-szervezet és a sportkör összehangolt munkáját tapasztaltuk, eredményesen.

Versenyprogramot készítettek, amely felöleli a tanulóifjúság iskolán belüli és iskolán kívüli munkáját, megnyilvánulásait. A programot az alábbi négy pont rögzíti:

I. Tanulás.
II. Kultúrmunka.
III. Sporttevékenység.
IV. Mozgalmi tevékenység.

A program az osztály KISZ-alapszervekre épít, a közösség nevelő erejére támaszkodik.

Az értékelés is az osztály KISZ-alapszervek szerint az I—IV. pontban foglaltak összesítése alapján történik, tanévenként kétszer, félévkor és év végén. Pontozás, illetve pontlevonás alapján.

A program *Tanulás* c. fejezete magában foglalja a tanulók feleleteinek érdemjegyeit, a fizika, matematika, kémia feladatmegoldó versenyeit, a magyar nyelvű szép kiejtési versenyt, a magyar és idegen nyelvű szavalóversenyt (iskolai, városi és megyei szinten).

A „Hónap verse, a hónap novellája és a hónap riportja" pályázaton való indulást: a szakkörök munkájában, versenyein a részvételt és az elért eredményt; „Ki miben tudós"-versenyeken való részvételt és az ott elért eredményeket, a hiányzásokat (igazolt és igazolatlant); a jutalmazásokat és büntetéseket.

A *kultúrmunka* magában foglalja az iskola irodalmi színpadán rendszeresen történő tevékenységet, a bélyegszakkörben való munkát, az osztályklubdélutánok rendezését, az énekkari szereplést, a zenekari munkát, a színház- és hangversenybérleteket, egészen a padfirkálásokig.

Itt szeretném megjegyezni, hogy a 3 éve működő iskola tantermeiben nem láttam firkált, vésett padot. Ezért ugyanis pontlevonás jár.

A *Sporttevékenység* c. fejezetben a házi osztályon belüli és osztályok közötti versenyektől az iskolaválogatottban való szereplés; az elért eredmények, ifjúsági játékvezetők, az MHSZ-versenyeken való részvétel szerepelnek. (A programnak ezt a pontját lehetne bővíteni. Igaz, hogy az osztályok közötti bajnokságok megmozgatják a tanulókat és osztályfőnököket egyaránt, de hiányoznak olyan pontok, mint a KMT-jelvényt szerzettek száma, az egyesületekbe kiadott tanulók száma és sportbeli színvonala, a jubileumi villámtornákon való részvétel stb.)

A program *mozgalmi tevékenységébe* tartozik a „Forradalmi nemzedékek" próbája, a „Tanácsköztársaság"-próba, a „Hősök nyomában"-vetélkedő, a forradalomnyomolvasói akadályverseny, az évfordulókra rendezett ünnepélyes KISZ-taggyűlés, a végzett társadalmi munka, a nyári ifjúsági építőtáborokban való részvétel, a politikai oktatások szervezése, azon tartott előadás stb.

De másutt is találkozunk az iskola közösségnevelő, az ifjúság aktivitására alapozó helyes módszerekkel. A Kisvárdai Gimnázium színjátszói a környék falvaiban tartanak előadásokat. Bevételüket az ifjúság turisztikájának fejlesztésére, az ország megismerésére fordítják. Mennyi áldozatos munkát, fáradságot, időt fordít erre, pl. a magyar, a történelem, az ének szakos pedagógus. A testnevelő tanárról nem is beszélve. Vagy említeni lehet a jászapáti gimnáziumban a biológia szakos tanárt, ahol a tanulók a sportlétesítményeik fejlesztésére és kulturált körülményeinek javítására fordítják a hagyma- és salátatermesztésből származó bevételt.

Csak egy-két példát ragadtam ki. Biztosan több nagyon jó módszer alakult ki máshol is a középfokú iskolák fiataljainak kulturált és eredményes munkájában.

Egy biztos, az iskolákban is csak társadalmi összefogással — tantestület, KISZ-szervezet, sportkör — tudják az iskola célját megvalósítani, amely a fiatalság harmonikus fejlesztése szellemi, erkölcsi és fizikai vonatkozásban.

Testnevelés és sport a gyógyítás szolgálatában (II.)

Gyógyító sport

GINDER KATALIN

Az első részben közvetlen tapasztalatok alapján ismertettem a mindkét német állam ifjúsági rehabilitációs intézményeiben folyó iskolai sportmunkát. A következőkben tájékoztatást szeretnék nyújtani a csökkent testi képességű ifjak és felnőttek *sporttevékenységéről, versenymozgalmairól.* Az erre a fogalomra alkotott idegen nyelvű szavak magyar nyelvre való átültetése nem könnyű feladat. Amint azt különböző cikkekből olvastam, a helyes kifejezés megalkotása egyetlen nyelvben sem volt egyszerű. A helytelen kifejezés eleve lebecsültté tehette volna a mozgalmat, és vonzás helyett inkább taszított volna. Ez a tény különös mérlegelést igényel, annál is inkább, mert a testi fogyatékosok igen gyakran nemcsak testileg, de lelkileg is sérült emberek vagy legalábbis felfokozott az érzékenységük. Érthető tehát, hogy a Németországban kezdetben használt „Krüppelsport" = nyomorékok sportja helyett rátértek a „Versehrtensport" kifejezésre, mely nehezen fordítható le, de kb. a sérültek sportját jelenti. Sajnos, a magyar nyelvben a fogalomnak egyértelműen megfelelő, olyan egyetlen szóval történő kifejezés sem található, mely ne hordozna magában valami lebecsülő jelentést. Jobb híján alkottam meg a „gyógyító sport" kifejezést, melynél ha bárki jobbat találna, örömmel fogadnám. A mozgalom helyes elnevezését feltétlenül fontosnak tartjuk, ha ismerjük célkitűzéseit, melyek nemcsak testi értelemben való helyreállítást, edzést jelentenek, hanem az egész ember felemelésére, megsegítésére irányulnak.

Ez a beszámoló már több hónapja érlelődött bennem, megírását éppen az hátráltatta, hogy sportszakembereinknek minél teljesebb értékű tájékoztatást óhajtottam nyújtani erről a nálunk még meglehetősen ismeretlen sportmozgalomról, s ezért elegendő anyagot akartam gyűjteni hozzá. Időközben a téli és nyári olimpiai játékok újra az egész világ érdeklődésének középpontjába helyezték a sportot és mindazt, amit ez a mozgalom nemzetközi és egyéni jelentőségében tartalmaz. Nálunk is országos érdeklődés kísérte az idei olimpiai játékokat. A számos tudósítás, cikk között mint „első fecskék" megjelentek olyanok is, melyek a „nagy olimpia" mellett egy különös olimpiáról adtak számot, a „fogyatékosok olimpiájáról". (Sportélet 1968. szept., Természet Világa 1968. okt.) Ezért méginkább feladatomnak érzem, hogy ezzel a beszámolóval felhívjam sportszakembereink figyelmét és érdeklődését erre a fontos, humánus és szakszempontból is igen érdekes mozgalomra.

Mindkét német államban a „Versehrtensportnak" ma három tevékenységi területe van: 1. látássérültek, 2. hallássérültek, 3. testi fogyatékosok (mozgatórendszer, szervi és idegrendszeri károsodottak), melyeknek német kifejezései: 1. Sehgeschädigtensport, 2. Hörgeschädigtensport, 3. Körperbehindertensport. A tevékenység kiterjed mind a veleszületett, mind a szerzett károsodásban szenvedőkre. A mozgalom minden korcsoportot érint, gyermekeket, ifjakat, felnőtteket, sőt az idősebb korosztályt is. A gyógyító sport alkalmazási módja mindenkor megfelel a testi károsodásnak. A különböző sportok alapformái technika, időhatár, időtartam és szabályok tekintetében átalakulnak annak érdekében, hogy a sérültek épségben maradt funkciói kihasználhatók legyenek a túlterhelés veszélye nélkül.

A testi sérültek és fogyatékosok 1951-ben megtartott stockholmi világkongresszusán a *modern gyógyító sport jelentőségét* 3 irányelvben határozták meg:

1. A sérült ember számára nem az a

lényeges, hogy mit vesztett el, hanem mi maradt meg.

2. A sportfoglalkozásnál nem a testi fogyatékosságot, hanem elsősorban a megmaradó teljesítőképességet kell figyelembe és számításba venni.

3. Több az olyan tényező, melyben a sérültek azonosak az egészséges emberekkel, mint amiben különböznek tőlük.

Ezek az irányelvek azt jelentik, hogy a gyógyító sport a klinikai kezelés és a kórházi gyógytorna mellett segít fejleszteni és erősíteni a megmaradt vagy a visszaszerezhető funkciókat. Emellett arra ösztönöz, hogy a rehabilitálandó egyén újra megtalálja helyes kapcsolatát a mindennapi élettel, embertársaival, és munkaképes legyen. Ennek a célnak elérése csak csoportmunkával lehetséges, ezért a csapatos sportformák előnyben részesítendők a sport egyedi formáival szemben.

A gyógyító sport története visszanyúlik az antik ókorba. A görög SAMOSATA (i. u. kb. 120—180) dialógus formában írt róla. Könyvének címe: Anacharsis és Solon vagy a gymnastikai gyakorlatok a régi görögöknél. Idézve gondolatait: „... az oktatásnak és nevelésnek célja nemcsak az, hogy a természet adományait kiteljesítse, hanem hogy a lehetőség szerint hiányait pótolja és javítsa." Más helyen: „Nekünk, görögöknek nem elég, hogy mindenkit úgy hagyjunk meg, ahogy a természet megteremtette, hanem megkívánjuk mindenki számára, hogy a gymnastikai gyakorlatok a természettől megadott szerencsés képességeket még tovább javítsák, a rossz adottságokat pedig megnemesítsék." A középkori Európában az emberek érdeklődési köréből eltűnt a sport, és így elhalványult annak gyógyító hatása is. A renaissance újra feleleventette azt, és MERCURIALIS (1573) orvos a „Gymnastika Módjai"-ról írt 6 kötetes művében rendkívül nagy értéket tulajdonít a testgyakorlatoknak mind az egészség megtartásában, mind a betegségek gyógyításában. Hasonlóan vélekedik az angol SYDENHAM (1624) és FÜLLER (1750), valamint a francia TISSOT (1782). A XIX. században a szakemberek egész sora tartotta fontosnak a testgyakorlatokat nemcsak az egészséges, de a sérült és fogyatékos emberek számára is. A XIX. század végén a gyógygymnastika is szakított a merev svéd gymnastikával, mely eszközökhöz kötötte a gyakorlást, és megindítva a funkcionális kezelést, megalapozta a tulajdonképpeni gyógyító sportot. Ezt a formát Németországban BIER és BIESALSKI már a XX. század elején megvalósította. A két világháború nagyszámú sérültje számára lelkes szakemberek teremtettek módot és lehetőséget a testi-lelki újjászületésre. A kórházak rosszul szellőzött és sötét termeiből menekülve megkezdték a szabadban űzött sportokat. A gyógyító sportban különös jelentősége volt az úszás bevezetésének. A víznek mint örömnyújtó őselemnek alkalmazásával ez jelentette először a pszichés effektusok valódi felhasználását a gyógyítás érdekében. A sportelőírások és a versenyszabályok megváltoztatása, valamint a tartós teljesítményt kívánó sportok teljes mellőzése biztosítja a gyógyító sportban a túlterhelések elkerülését. Az elszórt sportolási tevékenységekből sportszövetségek fejlődtek, versenyeket rendeztek. Ebben kimagasló érdeme van Sir LUDWIG GUTTMANNAK, aki a „STOKE-MANDEVILLE-I VILÁGJÁTÉKOK" sportmozgalmának szervezője és alapítója. Intézetében az angliai Aylesbury Stoke-Mandeville-ben, ahol gyógyítási célból bevezette a sportot a gerincvelősérültek számára, sportversenyeket szervezett és bonyolított le. Mozgalma kezdetben sok ellenérzést váltott ki, mert sokan embertelenségnek és a sport megszégyenítésének tartották. Azonban a versenyek színvonala és a sportolás gyógyító hatása felkeltette és fokozta az érdeklődést, valamint a megbecsülést is. A gerincvelősérülés legtöbbször végtagbénuláshoz vezet, és az alsóvégtag-bénultak számára egész életükön keresztül a kerekes kocsi válik „szűkebb lakásul", mely helyzet megfelelő foglalkoztatás nélkül teljes inaktivitásra vezet. Az ép testrészek, izomzatok is

elsatnyulnak. A sporttevékenység segít visszaadni életkedvüket, újjászervezi és tartalommal tölti meg embertársaikhoz fűződő kapcsolataikat. Érthető, ha ez a mozgalom mindinkább terjedt, és Guttmann kezdeményezésére a nagy olimpiák után, első ízben 1948-ban, Londonban megrendezték az akaraterő olimpiáját is, melyben a versengő „sportolók" ellenfele nem a távolság és az idő, hanem saját testük volt. Később, négyévenként, mindig az olimpiák évében rendszeresen megismételték. Az első átütő siker 1960-ban volt Rómában, ahol a nagy versenyek után 400 béna sportoló, férfi és nő vette birtokba az olimpiai stadiont, és bonyolította le sajátos versenyeit, amelyeket nagy közönség kísért figyelemmel. 1964-ben Tokióban 23 országból 400 versenyző vett részt, ahol már komoly sporteredményeket értek el. Az olimpia után gazdasági szakemberek is felfigyeltek ezekre a betegekre, és megértették, hogy akikben ennyi akaraterő és küzdőképesség van a sportoláshoz, azok munkájukkal is hasznára tudnak lenni embertársaiknak, ahelyett, hogy a társadalom nyűgét jelentenék. Két olyan gyár létesült, ahol kizárólag béna emberek dolgoznak. Különösen az elektroakusztikai üzemekben végeznek igen eredményes munkát. Ezzel bebizonyították, hogy a velük való törődés nemcsak humánus cselekedet, hanem fontos gazdasági érdek, vagyis „kifizetődő". Mind több országban terjedt el a mozgalom, sportegyesületek és sportszövetségek alakultak, a mozgalom nemzetközi méretei létrehozták a világszövetséget, az International Sports Organization for the Disabled-t, mely csatlakozott az IOC-hoz. A vakok és süketnémák intézeti keretben működő egyesületei kibővültek az üzemi látás- és hallássérült sportolók újonnan alakult egyesületeivel, s ma már ezek világszövetségei az IBSC és az ICSC is csatlakozott az ISOD-hez. 1967-ben a Stoke-Mandeville-i versenyeket hivatalosan világbajnoksággá minősítették, és ebben az évben 46 ország 600 sportolója vett azon részt. E sportmozgalom célja nem egyedül a versengés, ez természetes. Vezérelvük: „fontosabb a részvétel, mint a győzelem!" kimondatlanul ott lebeg mindegyik sportoló előtt, és ebben az értelemben hűséges őrzői és ápolói az olimpiai szellemnek.

Németországban a süketnémák alakítottak elsőnek szabályos sportegyesületet, 1888-ban, Berlinben, a süketnémák sportszövetsége 1910-ben jött létre, Kölnben. A vakok sportszövetségét 1928-ban alapították Berlinben. A második világháború után az NDK-ban létrejött a Német Állami Testnevelés- és Sportszövetség, melyben a Versehrtensport külön vezetőséggel mint önálló szekció működött. 1959-ben a Hallei Nyári Napokon az előbbi szekció „Deutscher Verband für Versehrtensport" néven alakult újjá, s a különböző feladatok megoldására szakbizottságokat szerveztek, így elsősorban az orvosi szakbizottságot. Az üzemi egyesületek után létrejöttek az iskolai sportegyesületek, melyek számára egymás után rendezték az iskolai, kerületi, majd az országos versenyeket. Az első berlini sportünnepélyen, melyet 1965 májusában prof. PRESBER kezdeményezésére szerveztek, Berlinből és környékéről több mint 200 testi fogyatékos gyermek és ifjú jött el, hogy az egyes versenyszámokban összemérjék erejüket, ügyességüket, és ezen a versenyen talán sokkal inkább, mint más sportversenyen, akaraterejüket is. A versenyzők a különböző „Sonderschule"-k egyesületeinek tagjaiból tevődtek össze. 1968-ban már a 3. országos versenyt rendezték, ezúttal Magdeburgban (1968. jún. 28—29). Az üzemek vezetői felismerik, hogy a sportfoglalkozás és a jó, eredményes munka egymást segítik, ezért legtöbb üzem készséggel megadja az anyagi támogatást az üzemi egyesület számára. Ezenfelül az egyesületek anyagi támogatást kapnak a NÉMET TORNA- ÉS SPORTSZÖVETSÉG-től. Sportrendezvényeiket ugyancsak a szövetség szervezi a Népművelési és Egészségügyi Minisztérium szerveinek támogatásával. Az NSZK-ban nincs meg ez a központi szervezettség vagy legalábbis nem ilyen fokon. Viszont ott az egyes üze-

mek, különösen azok, melyek csak testi fogyatékost foglalkoztatnak, márcsak gazdasági érdekből is, bőséges anyagi támogatásban részesítik egyesületüket, támogatják azok szervezését. 1966-ban már 850 ilyen üzemi sportegyesület működött, kb. 50 000 taggal. Elsők voltak itt is a vakok és süketnémák egyesületei, de az angliai példát hamarosan követve megalakultak a sportegyesületek a bénák és amputáltak számára is. Változatos sportágakat létesítve mind több testi fogyatékost nyertek meg a mozgalomnak. Az egyesületek már 20 éve a Deutscher Versehrten-Sportverband-ba tömörültek, mely egyetértésben működik a Deutscher Sportbund-dal, nem annyira a szervezés, mint inkább a versenyszabályok megalkotásában.

Milyen sportokat űzhetnek a testi fogyatékosok, milyen szakosztályok működnek az egyes szövetségeken, egyesületeken belül? Mint már említettem, a Versehrtensportnak 3 nagy ágazata van: „Blindensport" = vakok sportja, „Gehörlosensport" = hallássérültek sportja, „Körperbehindertensport" = mozgásszervi sérültek sportja. Az egyes szakosztályok és azokon belül a versenyeken elért eredmények felsorolása szinte hihetetlennek hangzana, ha azt a szaklapok közleményei, fényképek, filmek, riportok nem igazolnák. A vakok számára űzhető sportok: gimnasztika, könnyű atlétika, torna, úszás, evezés, tekézés, gurítólabda (2 kg-os medicinlabdával kapura való játék), sízés, turisztika. A hallássérültek sportjai: könnyű atlétika, asztali tenisz, úszás, vízilabda, tekézés, evezés, futball, sízés. A mozgásszervi sérültek számára lehetséges sportok: úszás, evezés, asztali tenisz, ülőlabda (zsinór felett), íjazás, lövészet, tekézés, bizonyos atlétikai számok számukra átalakítva, kosárlabda (guruló kocsiban ülve játsszák). Az NDK-ban a szövetségek közös szaklapja a „Sport der Versehrten" havonta jelenik meg és érdekes, tanulságos tudósításokat közöl a sportmozgalom múltjáról és jelenéről, eredményeiről, törekvéseiről. Értesüléseim egy részét ennek a folyóiratnak 1965—1968. évfolyamaiból vettem. Közvetlen személyes élményben is volt részem, mikor 1967-ben Erfurtban a III. internacionális rehabilitációs kongresszus keretében megrendezett 2 sportversenyen az elfogódott nézők között én is jelen lehettem. Az egyik verseny egy „Sitz-ball" = ülőlabda volt, melyet amputáltak játszottak, a másik „Rollstuhlbasketball" = guruló kocsiban ülő alsóvégtag-bénultak kosárlabdája. Ennek a két versenynek élménye annyira megragadó volt, hogy inkább irodalmi riportba kívánkozna, mint szakmai tudósításba. A játék alatt csak a nézők voltak elfogódottak, csak nekik nem volt egészen „természetes" az, amit láttak. A játékosok minden gátlás nélkül, felszabadultan, lelkesen küzdöttek, hiszen mind a 4 csapatban már „öreg" játékosok voltak, nem az életkor, hanem a versenyrutin tekintetében. Még az is természetes volt számukra, hogy pl. a Sitz-ball előtt lecsatolták művégtagjaikat, vagy a Basketball alatt a lendület következtében kibuktak a kocsiból. Utóbbi esetben az odasietők egészségügyi személyek segítségét mosolyogva köszönték meg, majd mintha mi sem történt volna, tovább játszottak.

Szeretném remélni, hogy a fentebb közölt ismertetés magyarországi sportszakemberek előtt is érdeklődést kelt a gyógyító sport iránt, és kezdeményezésük nyomán nálunk is megindul a gyógyító sport, amit eddig csak elszórtan, néhány egyéni sportoló űz. Ezzel hozzásegíthetnénk a nálunk élő testi fogyatékosokat is az életörömhöz, az emberhez méltó élethez, és visszaadva életkedvüket s az embertársi segítségbe vetett hitet, hozzájárulhatnánk, hogy ők is egyenrangú emberként élhessenek, dolgozhassanak, szórakozhassanak.

Irodalom:

Sport der Versehrten, 1965., 1966., 1967., 1968. évfolyamai (Berlin).
Sportélet, 1968. szept.
Természet Világa, 1968. okt.
Magánjellegű közlemények.
Krankengymnastik (München), 1966. ápr. és 1967. márc.

ОБУЧЕНИЕ ФИЗКУЛЬТУРЕ

№ 4 1969 г.

Янош Ньири: Наши задачи в новом учебном году 97

Иштван Шош: Новые и возобновлённые задачи спорта средних школ..... 101

д-р Дьёрдь Надь: Проблема мотивации и возбуждения интереса в обучении физкультуре 103

д-р Ференц Баконьи: Эмоциональные корни взглядов учащихся на физкультуру..... 110

Ласло Бекефи: Искренне о физкультуре на основе опыта 117

Пал Фертёи: Массовые спортивные занятия в средних школах 119

Лехелнэ Кобела: И так возможно 123

Каталин Гиндер: Физкультура и спорт на службе лечения, II ч 125

KÖRPERERZIEHUNG

Heft 4/1969.

János Nyiri: Unsere Aufgaben im neuen Schuljahr 97

István Sós: Neue und erneuerte Aufgaben des schulischen Sports in den Oberschulen 101

Dr. György Nagy: Das Problem der Motivation und der Ansprucherweckung in der Körpererziehung 103

Dr. Ferenc Bakonyi: Die emotionalen Wurzeln der Anschauung der Schüler über die Körpererziehung 110

László Békefi: Aufrichtig über die Körpererziehung aus Erfahrung 117

Pál Fertői: Massensportbeschäftigung in der Oberschule 119

Lehelné Kobela: Auch so ist es möglich ... 123

Katalin Ginder: Körpererziehung und Sport im Dienste der Heilung II. 125

Tudományos közlemények

Testnevelési Főiskola 1969/I.

A testnevelés és sport kutatói régóta igénylik, hogy egy rendszeresen megjelenő, magas színvonalú, tudományos publikációkat közlő kiadványuk legyen. Most végre teljesül ez a kívánság. Az MTS testneveléssel és sportmozgalommal foglalkozó határozatának megfelelően a TF-en folyó tudományos kutatómunka fellendítésére való törekvés egyik intézkedéseként megjelent a „Tudományos Közlemények" első száma. A kiadvány biztosítja a tudományos munkához elengedhetetlen fontos rendszeres információt, a szakmai bírálat és vita lehetőségét. Jelentős szerepet tölt be a kutatásra érett problémák felszínre hozásában, a fiatal kutatógárda kinevelésében és a testneveléssel foglalkozók tudományos elszigeteltségének megszüntetésében.

A Tudományos Közlemények elsősorban a TF-en készült munkákat adja közre, de helyt ad minden a testnevelés és sport körébe vágó valóban tudományos színvonalú dolgozatnak is. Rendszeresen közöl könyvkritikát, folyóiratszemlét, referátumokat, és elemző módon érinti a sportmozgalom aktuális kérdéseit.

A szerkesztő bizottság neves szakemberekből áll, amelynek vezetője *dr. Kutassi László.* A felelős szerkesztő: *dr. Büchler Róbert,* az olvasószerkesztő pedig: *dr. Halász Margit.* A szerkesztő bizottság jó munkáját legjobban az első szám gazdag és színvonalas anyaga dicséri.

A tanulmányok között első helyen olvashatjuk *Koltai Jenő* elemzését a mexikói dobóversenyekről. Majd a „gyermekcipőben" járó sportesztétika történeti áttekintésével foglalkozik egy hosszabb lélegzetű értekezés. *Köte Sándor* „Eötvös és az 1868-as népiskolai törvény" című tanulmánya emlékezés a nagy tudósra, de egyben számvetés is munkásságáról.

Kutassi László a főiskolai sportmozgalom és a békés egymás mellett élés problémáját vizsgálja. *Kun László* értekezése pedig a nemzetközi munkássportmozgalom két világháború közötti történetéhez ad jelentős dokumentumokat.

Nincs módunkban felsorolni a kötetben található összes munkát, még címszavakban sem. Olvashatunk orvosi jellegű kutatásokról, a kinesztézisről, az egyes sportágak technikai és taktikai kérdéseiről, kongresszusokról, pályamunkákról stb.

A kötet feltűnően jól szerkesztett, és valamennyi írásáról elmondható, hogy — a kiadvány címének megfelelően — ténylegesen tudományos munka. Reméljük, hogy a szerkesztőség továbbra is ilyen következetesen ragaszkodik célkitűzéseihez, és így a közlemények szakmai hitele, értéke egyre nagyobb lesz.

Bár egyetlen szám után nehéz még megalapozott, objektív véleményt mondani, de úgy gondoljuk, nem túlzás azt állítani: „rangos" kiadvánnyal gazdagodott a magyar testnevelés-tudomány. Az egyetemi címre törő Testnevelési Főiskola tudományos munkájának hű tükörképe e kötet, és hisszük, hogy a többi is az lesz.

Ehhez kívánunk sok sikert!

Ára: 2,40 Ft

A testnevelés tanítása

EGYÉNILEG IS ELŐFIZETHETŐ

a Posta Központi Hírlap Irodánál
(Budapest, V., József nádor tér 1.)
vagy bármely postahivatalnál

Előfizetési díj egy évre 14,40 Ft
félévre 7,20 Ft

Csekkszám: 61.256

Ne felejtse el a befizetési lap hátoldalán feltüntetni, hogy a lapot melyik lapszámtól kezdve kéri!

INDEX: 25 824